et gloria in secula seculorum. Amen.

Psalmus. xli.

Quemadmodum Titulus huius psalmi talis est. In finem intellectus filiis chore Hic titulus in precedenti psalmo est expositus sicut ibi dictum est.

Cassiodorus Chore hebraice. dicitur caluarie latine Quapropter filii chore merito dicuntur qui tanquam gloriosissimum tropheum celestis regis i. signaculum crucis suscipere meruerunt. Et ideo psalmus hic omni conuenit christiano qui amore domini flamma dominice dilectionis accenditur sine qua totum abiectum est quicquid in humanis putatur eximium. sed in illis nominibus scilicet chore illud meminisse debemus quod Jeronimus ait Omne psalterium sagaci mente perlustrans nusquam inuenio quod filii chore aliquid triste cantauerint Semper enim in psalmis eorum leta sunt et iocunda. secularibus que contemptis celestia et eterna desiderant congruentes interpretationi nominis sui Filius ergo chore id est quilibet christianus fidelis prima confessione psalmi huius omne desiderium mentis sue ad dominum asserit esse translatum dicens. Quemadmodum. Translacio racionem habet [sic ceruus desiderat ad fontes aquarum ita desiderat anima mea ad te deus]

Hugo. Notandum quod in glosa dicitur quod ceruus senio grauatus extrahit naribus vel flatu suo serpentem a cauernis.

Cassiodorus. quem cum vorauerit veneno estuante permotus ad fontes aquarum quanta potest velocitate festinat. Amat enim aqua dulci plurimaque saciari Huius decora comparacione nostrum desiderium ardenter instigat vt quando venena antiqui serpentis haurimus. ac ceno fornicacionis aliorumque viciorum estuamur. ad fontem diuine misericordie ilico festinemus quatinus quod peccati aduersitate contrahitur. dulcissimi haustus puritate vincatur Nec vacat quod ad fontes aquarum dixit et non ad aquas. Fons enim aquarum christus dominus est vnde omnia fluunt que cuique reficiunt. Flumina enim plerumque siccari possunt. fons autem aquarum semper irriguus est. Vnde merito dictum est ad liquorem sacre originis festinandum vbi desiderium nostrum nunquam possit habere ieiunium.

Hugo Sitiuit anima mea] id est summe desiderauit [ad] videndum [deum fontem viuum] a quo omnia bona fluunt.

Jeronimus [quando veniam] id est quando erit illud tempus resolucionis corporis mei quod cum pondere pronunciandum est et vt videatur grauis esse dilacio [et apparebo ante faciem domini] id est ante conspectum

diuinitatis eiꝰ et tunc videbimꝰ
eum sicuti est. **Cassio.** His igitur rebus edo
cti aduertimus animam habere si
tim suam cum desiderio celesti. Hec
sitis in hoc seculo beatis pectoribꝰ
semp exestuat nec aliquo fine cō
tenta requiescit qa ei in futura be
atitudīe datur inuenire quod ap
petit sicut dominus in euangelio
dicit Beati qui esuriunt et sitiunt
iusticiā quoniā ipsi saturabunt.

Augusti. Interim dum me
ditor dum curro
dum in via sum anteq̄ veniaz. an
teq̄ appaream [Fuerunt michi
lacrime mee panes die ac nocte]
Diem intelligite pro huius seculi
prosperitate. noctē vero pro huius
seculi aduersitate. Siue inquit in
prosperis rebus siue in aduersis
huius seculi ego lacrimas fundo
ob desiderium dei mei.

Jeronimꝰ.
Sed quomodo potest de lacrimis
panis fieri. Potest enim: quia si
cut corpꝰ saciatur de pane ita ani
ma de lacrimis. quia exinde sperat
remissionē peccatorꝫ suorꝫ habere
Fletus enim ille animarū. est cor
roboracio sensuum. absolucio pec
catorum. refectō mencium. a laua
chrum culparum.

Gregorius
Quinto moralium Luctu siquidez
suo anima pascitur cum ad super
na gaudia flendo subleuatur a in
tus siquidez doloris sui gemitum
tolerat sed eo refectionis pabulū
pcipit quo vis amoris p lacrimas
emanat.

Hugo Et quia has la
crimas malorū
opprobria frequent excitāt Io. subdit
[dum dicitur mihi q̄tidie vbi est
deus tuus].

Cassiod. Hoc enim
dicebatur
assidue christianis tempore perse
cutionis martirum. Non est q̄ nos
vincz sustinere que volumꝰ que iu
bemus. Quis in ista afflictione n̄
fleret se habere conscientiam et p̄
uorum subiacere conuicijs quādo
vltra omnes dolores est illum in
sultantem cernere quez cognoscas
consciencie prauitate sordere. Idē
Jeronimus et augustinus.

Hugo. Vel dum dicitur mi
chi a reprobis vbi ē
deus tuus quasi dicant quaz mer
cedem expectas. Excecauit enim il
los malicia eorum a sacramenta
dei non cognouerunt sicut dicitur
sapien. ij. Postea probat q̄ ista
opprobria excitauerūt in eo lacri
mas et deuocionem dicēs [Hec
opprobria] recordatus sum a effu
di in me animam meam] quia ex
tra me non inueni nisi asperitatez
et punctiones exprobrancium.

Cassiodo. Anima vero in
se fūditur quo
ciens instinctu compunctionis in
semetipsam reuertitur. animaz ve
ro suam in se quodammō fundit
qui pleno desiderio concitatus deo
se sincera supplicatione pstrauerit

Nicolaus. hoc modo di
cebat anna.
primo regum .i. que flendo orabat
dicens. Vinum a omne quod me

briari potest non bibi sed effudi
animā meā in cōspectu tuo dn̄e.

Cassiodorus. Et ait in se effuderit animam suaʒ subiungit dicens [quoniam transibo]

Hugo Quasi dicat illi p op probria sua me im pellebant sed p̄gustacio celestis dulcedis me attrahebat ad effun dendas lacrimas quoniam tran sibo de periculis mundi [in locum tabernaculi] hoc est in ecclesiaʒ p̄ sentem que est locus in quo chri stus cum fidelibus suis habitat. Et addit [ammirabilis] quia tab nacululm hoc in quo christo mi i stamus a seruimus dicitur ammi rabile Tum propter sacramento rum efficaciam. tum propter mi rabilem ordinem eorum que fiūt in ecclesia Nec ibi subsistam absq̃ gemitu et fletu sed transibo [vsq̃ ad domuʒ dei] de qua dominus di cit Jo. xiiij. In domo patris mei mansiones multe sunt. Ad hanc domum transit in presenti vir iu stus in spe et i futuro in re. Et quo modo ad hāc eterne beatitudinis domum transit ꝯsequenter osten dit dicens [In voce exultacōis] videlicet diuine laudis de dei bene ficiis [et cōfessionis] de proprijs peccatis. In quibus duobus con sistit [sonus epulantis] quia in presenti epulatur anima cum dei beneficijs reficitur. a de peccatis cō tritis homo confitetur.

Cassiodorus. Exulta cio ad psalmodiam respicit. confessio ad peccata deploranda. Quid enim dulcius quid ve salubrius q̄ deū laudare et se semp arguē.

Hugo Et q̄a pstrepit mun dus. racio increpat confortat turbatam animam sen sualem que de presentibus mal ꝯ tristatur dicēs [Quare tristis es anima mea] que tot bona per to leranciam presenciuʒ molestiarū habebis [et quare cōturbas me] afflictōne tua. Sequitur aduersū hoc remedium [Spera in deo] fir miť ab eo expectando liberacōem

Cassiodo. quia spes eius omnia commu tat in melius et ad eternum gau dium perducit quos huius seculi tristicia inflicta adduxerit sicut scri ptuʒ est. Beati qui lugent quoni am ipsi consolabuntur. Sequitur cā quare in domino sperarē debeat cum subditur [quoniam adhuc] id est in presenti [cōfitebor illi] id est de peccatis meis pniam agaʒ vt deuocioni tue impedimentum non faciam Qui autem confitetur subiungit illi videlicet qui est [sa lutare vultus mei] a quo scilicet ē salus mea [et] qui ē [deus meus] qui me redemit. Salus enī vultus nostri dominus est qui in forma serui qua sumus absq̃ peccato re mire dignatus est sicut Jeremias propheta dicit. Spiritus vultus nostri christus dominus. compre hensus est. sub cuius velamēto vi ui mus in ter gēses

Nicola. Postea ostēdit

vñ anima hanc tristiciaȝ habeat
vnde addit [Ad meipsuȝ anima]
supple conuersa. Trãslacio roma
na habet [a meipso anima turba
ta est] id est a seipso habet ꝯtur
bationem ob recordationem pec
catorum priorum. Vnde gregori
us Justum est vt in se semper do
lores inueniat qui ꝯlicto vero gau
dio in sevana gaudia querebat.

Cass. Reueã quia nisi hoc car
nis vicia facerent in trã
quillitate sua mentis puritas per
manet Sed filius iste crucis quẽ
prefatus est titulus: ostẽbit reme
dium quo possit vnusquisqꝫ ani
me sue ꝯturbaciones euadere di
cens [propterea] id est propter
conturbaciones istas quibus ani
ma mea vehemẽter affligitur [me
mor ero tui domine] quasi diceret
Ad te summa felicitate festino vbi
peruenisse remedium est et carna
lium malorum competens proba
tur exclusio. Dicit etiã vnde memor
erit scilicet [de terra iordanis ⁊ her
moniim a monte modico] Jorda
nis pro baptismo accipit. hermo
niim paruus mõs iuxta iordanẽ
ẽ positus ⁊ interp̃tat anathema.

Augustiñ. In baptismo
fit remissio pec
catorum et nemo currit ad remis
sionem peccatorum nisi qui displi
cet sibi confitendo se peccatorem.
Nemo confitetur se peccatorem ni
si humiliando seipsum deo. Si int
pretationem nominum queras.
Jordanis est descẽsio eorum. descẽ
de ergo vt leueris ⁊ noli extolli vt
non illi

Cassiodo. Quoniã
daris. daȝ non
in altitudine superbie deus querit.
sed memoria eius in humilitatibus
et modicis inuenitur.

Jeronimus
Igitur iste qui erat peccator qui si
cut ceruus desiderabat fontes aqua
rum. memor fuit dei in humilitate
penitencie: ⁊ baptismi absolucio
ne. Abluit enim veterna delicta. ana
thematizauit peccata sua et nõ se
extollit magnum sed efficit puu
lum peniten-
ter: do.

Augustinus
Anathematiza ergo teipsũ. displi
cendo tibi. displicebis enim deo si
placueris tibi. quia non in se exal
tatur qui in domino gloriatur Se
quitur [Abyssus abyssuȝ inuocat
in voce catharactarum tuarum]

Jeronimus Abyssus abys
sum inuocat ãi
vel vetus testamentum nouũ an
nunciat vel nouum vetus in testi
monium vocat quia se vtraqꝫ mu
tua attestacione confirmant. Nã
vetus nouum annunciat cum mo
yses dicit Prophetam vobis susci
tabit deus ⁊ fratribus vestris. Et
nouum vetus in testimonium vo
cat cuȝ dicit paulus. Bibebant de
sequenti eos petra. petra autẽ erat
christus. propter profunditatẽ
enim intelligencie dicitur abyssus

Cassiodo. Profunda sũt
enim testamẽ
ta domini quia in sinu sapiẽcie ipsius
alta veritate ꝯsistũt [in voce catha
ractaȝ tuaȝ] hoc est in voce ꝓphetaȝ et

apostolo𝔷 qui aduentum domini
annunciant. quoniam sicut aqua
rum multitudo p catharactas id
ē aqueductus euomitur Ita a de
ore ipso𝔷 dm̄ flueta manauerūt.

Hugo Vel abyssus abys
sum inuocat id est
vnum peccatum trahit ad se ali
ud peccatum sicut superbia auari
ciam. gula luxuriam. ita homi
cidium. et hoc in voce hoc est in te
stimonio catharactarum tua𝔷
id est predicatorum tuorū vnde.

Gregorius ait sup eze
chiel. iiij.
Peccatum quod non deletur p pe
nitenciā mox suo pondere trahit
ad ali
ud.
Augusti alium intel
lectum acci
pite Abyssus dicitur iudiciū Vn
de in alio psalmo dicitur. Judicia
tua abyssus mlta Abyssus abys
sum inuocat Nam sub hac carne
mortali laboriosa peccatrice: mole
stijs et scandalis plena: concupiscē
cijs obnoxia damnatō quedam
ē de iudicio tuo. quia tu dixisti pec
catori. morte morieris. et in sudore
vult9 tui vesceris pane tuo. Abys
sus hec prima iudicij tui. Sʒ si ma
le vixerint homines abyssus abys
sum inuocat quia de pena in penā
trāseūta de tenebris ad tenebras
de ardorē cupiditatis ad flammas
gehennarum a hoc in voce catha
ractarum tuarū. quia tu minaris
et dicis post istos labores restaē
alteram damnationem Ergo qui
contremisco cum ad me perturba
tā ē anima mea: a iudicijs tuis ti

mui vehementer. Gl̄o. Omnia excelsa
tua et futura mala q̄ minaris et
fluct9 tui i. dolores quos iam se
cio in re super me transierunt id
est me modo
premunt.
Augustin9
Sed quo crebriora sunt mala. eo
dulcior erit misericordia qr. In
die mandauit dominus misericor
diam suam a nocte canticum ei9
Per diem figitur prosperitas secu
li: per noctem vero eius aduersitas.

Nicola. Est ergo sensus qr
sicut deus in tempo
re prosperitatis in quo ostēdit mi
sericordiam suam ita in tempore
aduersitatis in quo ostēdit iusti
ciam suam debet laudari id est cā
ticum laudis eius non debet dimit
ti scd̄m qr dictū est supra psalmo
xxxiij. Benedicā dominum in om
ni tempore tam prosperitatis q̄m
aduersitatis. Ideo subdit Apud
me oratio a non extra me et hec
directa est deo vite mee id est qui
est conseruator vite mee.

Cassiodor Ac si diceret
Intra me est
sacrificium quod offerā deo meo
vtiqʒ oratio pure mentis

Jeronimus vt ei merear
liber ab hoc
seculo quando qʒ coniungi vnde sb
dit dicam deo meo susceptor me9
es quia licet in tribulationibus
exercear semper tamen peto a te
protegi ac defēdi Quare oblitus
es mei aut tamdiu differs vt me
non inducas in illum superni ta
bernaculi tui locum.

Cas. Senserat enī vir sanctissimus quāta illius qetis dulcedo futura sit a mūdi istius itinera confragosa vehementer horrebat [Quare contristatus incedo] per viaz huius vite [dū affligit me inimicus. c] vtiqz cōtristamur qñ flagella in hoc mundo suscipimus quādo inimici fraudulentis scilicet dyaboli insidijs temptamur. quādo carnis vicia inuito ac repugnante animo sustinemus.

Glo. [Dum cōfringuntur] Quasi diceret Ita affligit inimicus. dum pro quia confringūtur [ossa mea exprobrauerūt mihi q̄ tribulāt me inimici mei]

Jeronimus. Vox est ecclesie dicentis. Exprobrauerunt mihi inimici mei qui tribulant me. quia cōfringuntur ossa id est virtutes mee per illas tribulacōnes quas sustinēt sanctī. Duz etiam [dicitur mihi per singulos dies vbi est deus tuus] Cum ego tibi per penitentiaz et afflictionem corporis animeqz desiderarem placere. inimici mei q̄si in cassum hec facere me dicebāt [vbi est deus tuus] nescientes illa occulta que preparauit deus diligētibus se. Positis causis tristicie iterum consolat animam suaz sicut prius [quare tristis es aīa mea et quare cōturbas me. c] Respondit quia insidiator meus adhuc contra me vigilat adhuc michi laqueos tendit dum desideriū meū prolongatur [Spera in deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei et deus meus] In ipso sit spes nostra semp attenta Ipse omnes fluctus mitiget ipse nos in temptationibus conseruet Ipse sitim nostram sua cōtemplacōne faciet. nos vultu sui salutaris viuificet.

Cassiodo. Filius iste crucis i principio psalmi insigne volens ostendere desiderium suum exquisito se comparauit exemplo vt singulariter crederetur qui cognoscebatur tam ingenti voto dominum concupiscere. Sed quoniam humano vsu bono proposito malis semp moribus obuiatur dum mens iniqua quē per blandimenta decipere non potest. subdolis increpationibus molitur euertere crebris insultationibus commotum se ad continuas lacrimas ducit Et ne tristicia seculi eius animos occuparet aut in desperacōnis discrimina perueniret ad animam suam consolatoria verba facit vt per conturbacionem huius seculi fidelibus inimicam a se depelleret ne eam desperacōis tedia possiderent. Scriptuz est q̄ppe Tristicia enim que scdm deum est penitenciam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristicia mortem operatur. Quapropt merito a se illā conatus est expellere vnde sibi perpetuum exicium id est mortem nouerat imminere Et ideo hodie hunc psalmum boni desiderij suasorez atqz institutorē baptizandis cōgruēter cātat eccā quatinus a tristicia huius mūdi alie

nati ad dominum tota[,] cordis pu
ritate fetiment Presta bone rex vt
quoniam non est vnus modus mi
sericordie tue a peccatoruz sece pu
rifices. qui cum patre et spiritu sã
cto in trinitate perfecta viuis et reg
nas Per oia secula seculorũ Amẽ

Psalmus xlij.

Iudica me de
us et dis. Titulus hui9
psalmi talis est Psal.
da
uid Cassio. Quãuis alij tituli
multa: alij pau
ciora contineãt oms tñ ad supne
desiderãdu ois munea pducũt vt ipsa
varietas nec fastidiũ faciat nec q̃
sũt necessaria cõmonere desistat.
Psalmus ergo sicut sepe dictuz ẽ
significat melos id est dulcez mo
dulacionem celestium verborum
quod desursum nobis resonare se
titur. dauid autem fortissimum ac
desiderabilem indicat nobis xpm
ad quem ex persona fidelissimi cri
stiani psalmus iste dirigitur duz
mens et intentio eius ad ipsuz de
siderantes ap
tatur. Jeronim9.
Nam licet hic psalmus in aliqb9
versiculis dominicam passionẽ si
gnet. tamẽ vocem habet anime fi
delis licez huius mundi id est cri
stum deside
rantis Augustinu.
Fidelis igitur cristianus gemens
inter homines malos. dolosos et
seductores ira turbulentos in sibi
is venenatos circũspiciens se cum
illis esse in hoc mundo. pariter qz
hic conuersari et dona dei cuz mal'
habere communia et non causam
commu
nem Cassiodorus.
Deprecatur dominum i capite hu
ius psalmi vt in aduentu nouissio
quo iudicaturus est mundu; ab
infidelium cõsorcio sequestretur
quando agnos ponet ad dexteraz
edos vero constituet ad sinistram
vnde subito erũpit in hanc vocem
dicens
[Iudicã me deus] Non enim
petit peccata sua discuti
Glosa quod periculosum
est quia astra non
sunt munda in conspectu eius et
in angelis repperit prauitatem si
causam sue retribucio is postulat
ab impijs separari. vnde subdit[
et discerne causam meam]
Cassiodorus id est di
uide me
ab impijs et in populi tui electiõe
me constitue. Addidit[de gente ñ
sancta] hoc est segrega me de per
uersis et maleviuentibus[ab ho
mine iniquo] q̃ aperte ledit[et do
loso] qui occulte ledit[eripe me]
bonum quidem desiderium. sed ad
huc non habet tempus Hoc eniz
quod modo a sãcto isto queritur
in futuro iudicio a fidelibus inue
nitur. sed talia hic desiderant q̃ pa
cifici esse noscuntur vt videlicz ab
impietatis cupiant moribus diui
di ne possint aliqua communiõe
viciari Consequenter causam sue

peticionis subdit dicens [Quia
tu es deus fortitu-
do mea]

Jeronim[us].

Scio me infirmum et fragilem nec
sencio me habere aliquam fortitu-
dinem in qua eruar nisi tu salua-
ueris [quare] ergo [me repulisti]
exponendo me tantis mundi tri-
bulationibus [et quare tristis in-
cedo dum affligit me inimicus] .e

Augustinus

Tristis
ambulo
inimicus dyabolus affligit me quo-
tidianis temptationibus immit-
tens vel quod male amemus vel
quod male timeamus.

Cassiodorus

Sciebat
enim vir
sanctissimus vlterius se contrista-
ri non posse si ad eternam futuri
seculi requiem perueniret. Mos
enim desiderantium est ab illa re
se putare depulsos ad quam veni-
re velociter non sinuntur. Nam
cum ille dies iudicacionis adue-
nerit talia minime sustinebunt quo-
niam inimicus cum suis sequaci-
bus damnabitur. Quapropter
vir sanctus expectabat desideran-
ter illa tempora in quibus sibi be-
atitudinem nouerat conferendam
quod sibi contingere poterat per aduen-
tum eius ad iudicium quia videns eius mi-
sericordiam non timet iudicium sed non
itres i iudicium districte cum suo t[uo]
Consequenter reddit causam tristicie
submouende vt pater mittat fili-
um ad iudicandum qui est lux et
veritas vnde dicit [Mitte lucem
tuam et veritatem tuam] videlicet
ad iudicandum. Christus de se di-
cit. Ego sum lux mundi. Et alibi.
ego sum via veritas et vita. Dicei
cum venerit videbit christus do-
minus a sanctis eius omnis mero[r]
confusionis abscedit quando eter-
ne beatitudinis gloriam consequunt

Jeronimus.

[Ipsa] lux
et veritas [
me deduxerunt] ab errore peccati
[et adduxerunt in montem sanctu-
tuum] hoc est in ecclesiam tuam [
et in tabernacula tua] id est in illam
celestem iherusalem de qua alius
psalmus dicit Quam dilecta taberna-
cula tua domine virtutum:
Et introibo ad altare dei] vbi
de monte sancto eius id est de ec-
clesia non iam vitulos et arietes sed
me ipsum exhibeam hostiam vi-
uentem et placentem [ad deum qui
letificat iuuentutem meam] cum
expurgato fermento veteri in no-
uum hominem tanquam iuuenilem
me consola-
tur

Augustinus

Est enim quoddam altare subli-
me inuisibile quo non accedit in-
iustus. ad illud altare accedit so-
lus qui ad istud visibile securus
accedit. Illic inueniet vitam suam
qui in isto discernit causam suam

Glosa

Notandum quod ad
altare missam cele-
braturus sacerdos ascendens ait
Introibo ad altare dei. et reliqua.
Desiderio enim et amore superioris in-
uisibilis altaris hoc visibile adiens
cum modestia debet eterna non cadu-
ca petiturus vt christi celsitudinem

humilis sequatur. Quid sit istud
altare exponit dicens [ad deum] i. s.
introibo [qui letificat iuuentutem
meam] Incedo enim modo in vetu
state tunc astabo gaudens in no
uitate. Et iterum [Confitebor tibi
in cithara deus deus meus]

Aug⁹ Cithara ab inferiori red
dit sonum. Cum enim
aliquid patimur tribulationum
temptationum vel scandalorum i
hac terra et hoc ab inferiori quia
mortales sumus: confitemur deo in
cythara id est laudamus deum i pnia

Hugo Et sicut cythara exte
dit cordas sic et penite
tia debet extendere omnia mebra
hois gubernaculo preceptorum dei.

Jero Sed quia sensualitas ho
minis de pnia contristatur
ideo confortat eam dicens [Quare tristis
es anima mea et quare conturbas me]

Jeron quia desidero videre in
quo spem meam posui

Collect. Hoc et quod sequi
tur est in precedenti
psalmo bis expositum.

Cassio. vehemé
tissime
nos persuadens tristiciam seculi fugie
dam quoniam bonis rebus semp
aduersa est. et tristiciam qua ad
penitentiam contristamur appete
dam. quia sicut illa mittit ad mor
tem sic ista dirigit ad sospitatem

Aug⁹ [Spera] ergo [in domi
no quoniam adhuc co
fitebor illi] quod confiteberis [tu es
salutare vultus mei] tu sanabis me

Jero qui es aspectus anime mee
[et deus meus] quem nos lau

dantes exposcimus vt mereamur
eius luce illuminari. via dirigi. veri
tate corrigi. vita locupletari quo
niam ipse est vita et salus nostra
Jhesus christus dns noster qui
est benedictus in secula seculorum Amen

Psalmus .xliii.

Deus auribus
nostris. Titulus huius
Psalmi talis est. In
finem filiis chore ad intellectum.
In duobus prie precedentibus ps quid

Cas significent filii chore suf
ficienter edictum est. Nunc
autem ad intellectum nouo quidem
ordine sed non ociose videtur adiectum

Glosa Vnde sciendum est quod
in testamento veteri
deus contulit abundanter antiquis
patribus bona temporalia tanquam
rudibus ad seruiendum allicien
dis et paucos ex eis affligi permisit
In nouo autem testamento econ
tra paucis fidelibus florem mundi
alium rerum apponit et multis sub
trahit. quos etiam affligi permit
tit. castigans eos tanquam filios vt
sint filii chore id est passionis et di
scant alia bona esse querenda que non
sunt communia malis id est spiri
tualia et eterna que figurantur per
illa temporalia que populo antiq
rudi sunt collata. Inde est quod pro
phecie de veteri testamento que le
guntur in ecclesia summissa voce
terminantur. Et epistole de nouo
testamento voce eleuata
finiuntur

Jero. Vel
intelle

ctus est vt intelligamus de psperi
tate presenti peccatorum et de tribu
latione presenti sanctorum

Glosa Intentio enim est hor
tari ad contemptum
terrenorum et ad desiderium supnorum
Propheta ergo in psona martirum
recolit bona que deus antiquis pa
tribus fecit dicens

Deus auribus nostris audiui
mus] **Iero.** id est per spi
ritualem sen
sum cognouimus. Iuxta illud do
mini qui habet aures audiendi au
diat [patres nostri] apostoli et p
phete quorum predicatione rena
ti sumus ad vitam [annunciaue
runt nobis] per scripta eorum id
quod subditur. videlicet **O**pus
quod operatus es in diebus eorum
] videlicet moysi et iosue [et in die
bus anti
quis] **Cassi.** quando isra
helitiam po
pulum illesum p maris rubri flu
enta traduxit. et hostium suorum
sine labore proprio fecit esse victo
res **M**anus tua] id est potestas
tua diuina [gentes disperdidit] que
habitabant in terra repromissionis
[et plantasti eos] videlicet filios
israhel in terra eorum quia exeun
tibus amoreis vel etheis de propri
is terris hebrei in eorum sedibus
leguntur esse
plantati **Nicola** [et affli
xisti
populos] quia aliqui eorum fue
runt in preliis trucidati vt pote ca
nanei et iebuzei [et expulisti eos]
quia aliqui eorum recesserunt pre
timore ante ingressum filiorum is

rahel **S**ed quia victorie iste fuerunt
facte virtute diuina magis quam hu
mana ideo subditur **N**ec enim in gla
dio suo possederunt terram] repro
missionis [et brachium eorum] id
est fortitudo ipsorum [non salua
uit eos] ne ab inimicis superarent.

Hugo **S**ed dextera tua] i.
prosperitas quam eis
dedisti quia succedebat eis bene [
et brachium tuum] i. fortitudo et
potestas
tua **Cas.** [et illuminacio
vultus tui] id est
consilium sapiens de tua volunta
te procedens quod dominus preli
antibus confert quando victoriam
dare digna
tur **Hugo** **E**t hoc non
fecisti su
is meritis sed ex tua benignitate.
Ideo subditur [quoniam complacuisti
in eis **Cass** id est placuit tibi
] deus vt hec illis fa
ceres. Translacio romana habet com
placuit tibi
in illis **Cassio.** quando
de toto
mundo sola gens electa est de qua
saluator dominus adueniret

Augustin. **S**ic egisti cum
eis vt aliis pla
ceres in illis vt qui eos attenderet
diceret. vere deus cum eis est.

Hugo **C**um ergo placuit tibi
domine tot beneficia
prestare populo tuo antiquo. Cur
nunc populum tuum christianum
sic pmittis affligi. [**T**u es] qui
hec fecisti illis [ipse] quia tunc et nunc
idem es immutabilis manens licet
tempora sint
mutata **Iero.** [rex meus]
qui in me

regnas et non peccatum⌊ et deus
meus⌋ o christe a quo sum acq̄si
tus⌊qui mandas salutes⌋ videli
cet tres: Interiorez que est anime
et exteriorem que est corporis. et
eternam que dabitur fidelibus in
anima et corpore has salutes⌊mā
des⌋id est prestas⌊iacob⌋id est
ꝓpło christiano qui similis fuerit
Jacob videlicet qui fugerit deli ci
as carnis sicut iacob fugit fratrē
suum carnalem. qui etiā supplan
tat vicia sicut iacob muatuit ad ā
geluz. Consequenter ostendit ꝙ
sicut dominus prestitit antiq̄s pa
tribus victoriam de gentibus ita
ipse dabit suis fidelibus palmam
de dyabolo suis ꝗ ministris in iu
dicio extremo Vnde vox fidelium
dic⌊In te inimicos nostros vēti
labimus cornu⌋ In te o christe q̄
es cornu nostrum id est fortitudo
nostra ventilabimus id est iudica
bimus inimicos nostros. videlicz
dyabolū suos ꝗ ministros sepan
do eos a bonis q̄si areā suā vētilabro

Cass. disceptacōnis id est iudi
cacōnis saluator noster
excuciens. paleas sequestratur a
a frugibus⌊et in nomine tuo sper
nemus insurgentes in nos⌋ vide
licet. spiritꝰ malignos et reprobos
quos iusti in iudicio futuro spnē
dos esse iudicabunt. Bene dico in
te⌊Non enim in arcu meo sperabo
et gladius meus non saluabit
me⌋ fide et humilitate consueta di
cit multitudo sanctoruz in armis
terrenis se non speraturam eē q̄ni
am attribuit deo saluacionem su
am dicens⌊Saluasti eniz nos de
affligentibus nos et odientes nos
confu-
disti⌋

Aug. Omnia ista tāq̄
preterita dicunt
cum futura sint. Ideo q̄ et futurā tā
certa sunt. tanq̄ preterita sint.

Cassio. Liberandos ergo se
dicunt fideles in secū
do aduentu domini. a persecutiōe
spirituum pessimorum qui eos h
multiplicibus insidijs affligere n̄
desistunt. Confunduntur etiaz q̄
beatos oderunt quando illi eterna
damnatione damnātur. Iusti au
tem celorum regna recipiunt⌊
In deo laudabimur tota die⌋ In
futuro se profitētur esse predican
dos sed sine arrogantia designant
gloriam suam qui se in deo te stan
tur esse laudandos. Tota die: ppe
tuum tempus ostendit quod non
habet noctem quod in illa eterni
tate proueniet vbi iuge preconiuz
cognoscatur esse beatorum. Sed
ne crederes ociosos futuros qui se
in deo dixerant esse laudandos ꝓ
fitentur se quoq̄ preconia iugit
psonare cum
subditur

Hugo ⌊et in no
mine tuo
⌋id est ad honorem nominis tui
⌊cōfitebimur tibi⌋ cōfessione lau
dis pro tuis beneficijs⌊in seculuz
⌋sempiternū sicut in alio psalmo
scriptum est Beati qui habitant
in domo tua domine in secula secu
lorum lauda
bunt te

Cassi. Ipsa est
enim bea
titudo iustorum dominum laudaē
perpetue. sacietas q̄ nunq̄ voluit
habere fastidiuz. fames que de ab

stinentia matre non nascitur · aui
ditas que de ieiunio non creatur
Post illam futuri seculi inenarra
bilē retributionem enumerat ma
la que hic sustinent sancti dicens
Nunc autem repulisti nos ⌋ nō
in hoc seculo nobis sub tribula cō
ne gemētibus · distulisti a nobis
requiem celestis patrie q̄m sāctis
prouenire ē non dubium est quia n̄
hic sed in futuro illis perfecta bea
titudo promit
Augꝰ
titur · ⌊ et cōfu
disti nos ⌋ nō in cōscientia nostra sed in fa
cie homi
num ·
Cas
Illam dicit glo
riosam confusio
nem q̄m martires subeunt cum i
iuriis affliguntur · fustibus verbe
rantur · et velut criminibus obno
xii morti tra
buntur
Augustinꝰ
Vbi est ergo ille deus noster rex
noster qui mandas salutes iacob
nunq̄d mutatus ē · sed hec ad in
tellectum filiis chore sunt · aliquid
enim intelligere debemꝰ quare nos
omnia ista in medio tempore pa
tiamur · quod olim ...
ti voluit que omnia nunc repulisti
et confudisti nos ⌊ et nō egredieris
deus in virtutibus nostris ⌋
Cassio.
Egrediebaris in vir
tutibus hebreorum
quando sine labore prostrati sunt
qui se contra electum populū eri
gere tempta
uerunt
Augustinꝰ
Nos procedimus ad inimicos no
stros et tu nobiscum non procedis ·
preualent illi et nos inualidi sumꝰ
vnde subditur ⌊ Auertisti nos re

trorsū post inimicos nostros ⌋ vt
quasi illi sint ante · et nos retro · il
li victores nos victi deputemur ⌊
et qui oderunt nos diripiebant si
bi · ⌋ diripiebant nos sibi i preda
alios trahentes in carcerem alios
occidentes vnde subdit ⌊ Dedisti
nos tanq̄ oues escarum ⌋
Cassiodorus
Cū dicit
dedisti · si
gnificant omnia diuina potestate
distribui Esca ouium ponitur pro
simplicitate martirum qui a perse
cutoribus suis occidi sine cōcertati
onibus acquiescunt · Sequitur ⌊ et
in gentibus dispersisti nos ⌋ quoni
am tyrannis traditi libertatē no
stram cum patrimoniis perdide
rūt q̄d variis tēporibꝰ de ipsis cri
stianis diuina dispensatione per
fectum est vt p temporalia mala ·
eternam beatitudinis gloriam cō
sequantur ⌊ Vendidisti populū
tuum sine p̄cio ⌋ hoc non debemus
accipere sub increpacione dictum ·
sed mistica vt solet allusione idē
concordantia prolatum Tunc au
tem sine precio quasi vendidit de
us quando alienigenis affligendū
tradidit populum christianum ·
Et quasi nullus ex tyrannis sang
uinem sanctorum fundentibus cō
uertebatur ad salutem ⌊ et non fu
it multitudo in commutationibꝰ
eorum ⌋ homines qui commutāt
tradite rei paria consequuntur ·
hic autem dō nulla multitudo pre
cii in tante rei compensacione pro
uenit · quia pauci persecutores cō
uersi sunt ad fidem · pro qua mul

ti sancti sunt occisi Quomodo eni
deo poterant esse grati prophanis
supersticionibus inuoluti. [Posu
isti nos opprobriu vicinis nostris]
Enumerat quanta fuerant affli
ctione percussi vt inter erumnas
multiplices deuotionis qualitas
augeretur. Grauis enim est affli
ctio quam patimur a vicinis quia non
transitorie dicitur quod circunsta
tibus iugiter im-
putatur

Hugo

Op-
pro
brium autem diuidit in duo scilicet in
subsannationem et derisum vnde sequitur
[subsannationem] que fit cum na
so contracto et indignatione [et
deri-
su]

Cassiodorus

Vox
deri
sus est confusa vox leticie. insul
tationem suam immoderata hila
ritate denuncians quam martires do
mini diuersis passionibus tradi
ti sustine-
bant

Jeronimus

Quoniam sepe persecutores dice
bant irridendo veniat dominus ve
ster et eruat vos de manibus no
stris Hoc perfidi persecutores
dicebant [his qui incircuitu no
stro
sunt]

Cassiodorus

id est
qui se
qua quauersum semper ambulant
nec nobiscum recto dogmate gra
diuntur [Posuisti nos in simili
tudinem gen-
tibus]

Jeronimus.

In tuam vtique similitudinem vt si
cut te mundus odio habuit prius
ita et nos deinceps odiret. vel in
similitudine gentibus Aug[ustinus]

Vt gentes de nobis sumant for
mam maledicendi quoniam male
dicentes homines similitudinem
dant de eo quem detestantur dicen
tes Sic moriaris. sic puniaris et cru
cifigaris quemadmodum ille. et po
suisti etiam nos in [commocionem
capitis in po-
pulis]

Cassiodor.

Commocio capitis in populis in
imicorum et martiribus contigit
que facta est in passione domini
saluatoris sicut legitur locuti sunt
labiis et mouerunt caput.

Jeronimus

Sed et si quis
nunc in te o
christe voluerit pie viuere. proti
nus iniqui blasphemant cum ir
risione vel capitis commotione

Hugo.

Postquam dixit illa que
martires passi sunt
ab extra consequenter ostendit
que patiuntur ab intra dicens [
Tota die verecundia mea contra
me est]

Cassiodorus

Solet verecundia ad momentum
venire et breui tempore sedata dis
cedere. Ista vero grauissima fuit.
tota die iugiter permanebat. quam
verecundiam describit cum sub
iungit [et confusio faciei mee co
operuit me] Per hoc enim non so
lum permutationem vultus sed
etiam totius corporis indicauit
horrorem Erat enim ante oculos
populi sancti vehemens confusio
quando illis iugiter sibi insultare
cernebat quos impios esse cogno
uerat. Consequenter ostendit vn

deuenit ille rubor sanguineus qui
nudam faciem coloris sui tegmi
ne vestiebat dicens [Voce ex
probrantis] id est manifeste blas
phemantis ⁊ concinnantis [⁊ ob
loquentis] id est occulte vel in ab
sentia detrahentis [A facie inimici
] dum illum video qui me capitali
ter odit [et persequentis] cupien
tis me crudeliter trucidare [Hec
omnia] mala [venerunt super nos
] quasi fera: terribilis et quasi flu
uius turbulentus [nec obliti sum9
te] positi inter tam multiplices erū
nas dum magis iniquorum per
secutione commoniti postulamus a
te iugiter auxilium [⁊ inique non
egimus in testamento tuo] id est
in lege cuius precepta seruamus.
Hoc est quod dixerunt et obliti non
sumus te. Nam qui illum mente
retinent eius testamentum nesci
unt obliuisci [Et non recessit re
tro cor nostrum] Retro redit cor
eorum qui de domini bonitate des
perant ⁊ putant illum rogatum nō
succurrere qui etiam non petenti
bus cognoscitur subuenire quod
isti minime fecerunt qui spem in do
mino habere probati sunt [et de
clinasti semitas nostras a via tua

Augustinus Semite ei
nrē erant
in prosperitatibus temporalium
Tulisti semitas nostras a via
tua ⁊ ostendisti nobis quam arta et

angusta via est que ducit ad vi
tam tanquam si diceret nobis. In tri
bulatione positi estis multa pati
mini. multa que amabatis in hoc
seculo amisistis quia non dimisi
vos in semitas latas que ducunt ad
mortem sed doceo vos viam angu
stam in qua pauci ambulant quia
pauci sunt qui tolerant tribulati
ones: temptationes: non deficien
tes vsque in finem [Quoniam hu
miliasti nos in loco afflictionis]
id est in hoc mundo qui dicitur lo
cus afflictionis quia nō ē in eo ni
si vanitas ⁊ afflictio spiritus vt di
citur ecclesiastici primo [⁊ coope
ruit] id est vndique operuit nos vm
bra mor
tis **Augustinus**
Hec enim mortalitas vmbra
mortis est. ⁊ vera mors ē damna
cio cum dyabolo

Jeronimus Bene igitur
vmbra mor
tis ⁊ non ipsa mors opprimit san
ctos in hoc seculo quia martires
et reliqui sancti ⁊ si affliguntur ⁊
morti destinantur. viuunt tamen
cum deo. ⁊ hec mors vmbra est ⁊
non veritas mortis vt dictum est

Hugo Et in his supradictis
deum testem inuocat
dicens [Si] obliti sum9 nomē dei
nostri] quod ē Ihesus saluator nr̄
Nicolaus eius recordacō
nem debitis tē

poribus omittendo [et sic expan
dimus manus nostras ad deum
alienum] peccatum ydolatrie com
mitten
do

Hugo

Vel exponen
do nos pecca
tis a faciendo ipsum deum nostrū
quia vt di
cit

Augustinus

Vnusquisq; quod colit a venera
tur hoc sibi deus est [Nonne de⁹
requiret ista] quasi dicat immo re
re requiret vbi excessimus a via di
[Ipse nouit abscondita cordis]
quia sapientie sexto dicitur. Inter
rogabit opera nostra et scrutabi
tur cogitationes Tu ergo domine
qui solus archana cordium cog
noscis [Quoniam propter te]
id est amore tui [mortificamur to
ta die] Hoc perfecti christiani fa
ciunt qui districtis obseruacioni
bus affligun
tur

Cassiodor.

Per longas passiones presentis
vite quod notatur cum dicitur to
ta die vt non momentaneam mor
tem sed per vniuersum vite temp⁹
pertractum nobis fideliter declara
ret exicium id est cladem vel mortē
de hac mortificatiōe

Hugo

dicit richar.
Scimus quia in dei oculis maioris
meriti est sepe mortificari q̄ mori
Nam mors martiris tanto erit p̄
ciosior quanto ante mortem pena
productior [estimati sumus sicut
oues occisi
onis]

Cassiodo.

Quis nec cornu nec dente conten
dit: sed manibus latronis paci
enter acquiescit nulla se redarga
tione defendit. Sic famuli christi
velut oues estimati sunt mori quo
niam sine contentione aliqua vide
bantur occidi. Enumerata multi
tudine passionum filij chorē tanto
desiderio auxilium querunt vt etiā
dominum obdormiuisse cōmemo
rent dicen
tes

Nicolaus

Exurge] loquitur de deo more
humano quia ille qui oppresso
vult facere auxilium surgit ad ad
iuuandum ipsum [quare obdor
mis domine] Deus enim ad mo
dum dormientis se dicitur habere
quando permittit malos dominari
a iustos tribulari. Vnde quando
talia videntur communiter deus
dicitur dormire [exurge] repetitur
hoc verbum ad exprimēdum libe
rationis desiderium [et ne repellas
] preces nostras [in finem] id est
finali
ter

Cassiodorus

vbi consistit muneris tui vniuer
sa perfectio vbi sunt premia bea
torum vbi martiribus corone pre
parantur. Imitatores itaq; cristi
malis presentibus ingrauati mo
re beatorū in flebili supplicatiōe p
sistunt dicentes [Quare faciem

tuam auertis] orationem nostrã
non exaudiendo.

Jeronimus diuertit eñ dominus fa
ciẽ suam id ẽ respectũ misericordie
sue ad tẽpus vt pbet electos suos

Cassiodorus [obliuisceris in
opie nostre] qui consueueras sub
uenire. venisti enim ditissimus vt
nostre indigentie subuenires [et
tribulationis nostre] cuius de
mens inspector semper es.

Jeronimus Patimur in
opiam pro
nihilo habentes huius mundi di
uicias regnum celeste desiderãm⁹
Tribulamur enim cum elonga
tur desiderium nostrum.

Cassiodorus Post mo
ram exau
dicionis pie mentes non ad des
perationis audaciam sed ad conti
nue orationis salutaria vota se cõ
uertunt dicentes [Quoniam]
quasi dicat nõ debes obliuisci no
stri [quoniã humiliata est in pul
uere anima nostra [id est vita no
stra humiliatur in puluere quia
cinere super se sparso animas su
as peccatorũ recordatione discru
ciant id est valde puniuntur [con
glutinatus est] id est immediate
coniunctus est vel adherens [in
terra vẽter noster] Quod vtiq; fa
cere solent qui longa oratione ꝓ
strati toto corpore iacent in ter
ra · adherere enim terre significat
in orationibus diutius immorari
per quas efficaciter peccata vincũ
tur Magna enim contra dyabolũ
arma sunt in suis viribus fiduciã
non habere sed deũ erogare qui
aduersarium possit opprimere

Hugo Contra prefatas mi
serias et tribulacões
filii chore magno desiderio cordis
remedium et auxilium tertio expo
stulãt dicẽtes [Exurge domine
adiuua nos] tantis malis oppres
sos [et redime nos] a predictis p̃
suris non propter meritũ nostrũ
sed [propter nomen tuum] inq̃
saluamur Ideo enim saluator dici
tur quia per gloriam sue pietatis
saluat infirmos. vnde bernardus
A natura · propria habet q̃ sit
saluator: innatũ est ei hoc nomẽ

Cassiodorus Ecce filio
rũ chore
nobis salutaria dicta fuisse cunt ec
ce nobis ecclesiasticus ordo domi
no reuelante iam patuit patres
enĩ nostros ab inimicis suis per
miracula visibiliter liberatos esse
cognoscimus Nũc autem fideles
per passiones corporum et tristici
as animarum ad eternam requi
em peruenire didicimus vt tempo
re suo vtrunq; factũ humano ge
neri cognosceretur esse proficuũ

Collector nequaquam igi
tur nos vmbra
hec fugitiua seducat. largissimã
profecto mercedem pro contemp
ta temporali voluptate capiemus
Si enim virtute continentie et pa
cientie hic fornacem illicite volu
ptatis. tempestatem q; presentis
tribulacõis superare studuerim⁹. p

fecto ibi gehenne incendia effugi
emus. vnum illud a te ac solum re
quirit deus vt aduersus dyabolū
veras inimicicias pro amore suo
a tua salute suscipias. aderit eñ
tibi pugnanti. Ipse q3 iam omne
bellum conficiet a tibi victoria im
merito ascriberet si tamē perseue
raueris vsq3 in finem. Studeamus
ergo nobis reconciliari ipsius de
mentiam a orationum frequencia
exoremus vt sic in hac pegrinacō
ne seculi nos adiuuare dignetur
quatinus ab hostibus mentis et
corporis liberati peruenire valeam9
securi ad ipsum qui est benedict9
in secula seculorum Amen

Psalmus xliiii.

Ructauit.
cor meum Titulus
huius psalmi talis
est. In finez titulus
dauid pro his qui commutabun
tur filijs chore ad intellectum cān
ticum pro dilecto.

Augustin9
Agitur i hoc psalmo de sāctis nup
cijs sponsi a sponse id est christi a
ecclesie regis a plebis saluatoris a
saluandorum

Cassi. Vnde et hoc
carmen epy
thalamium dicitur id est laus seu
carmen thalami quia laus spon
si a sponse hic cantatur

Glosa Copu
la; ha
tum nupciarum fecit spiritus san
ctus in thalamo hoc est in vtero
beate virginis quādo verbū caro
factum est a humana natura ero
diuine nature coniuncta. Nunc vō
sponsa id est ecclesia cōiuncta est
sponso id est christo in caritate.
Et post huius vite miserias con
iungetur ei in sancta immortalita
te. Sensus predicti tituli talis est.
hic titulus dauid est canticum id
est exultatio mentis habita de eť
nis tendens in finez id est i eternā
beatitudinem. Canticū habitum
dico pro his qui commutabuntur
id est pro sāctis qui trāsformabū
tur de hac mortalitate ad immorta
litatem videlicet filijs chore q̄ sunt
imitatores christi a pro dilecto vi
delicet sponso christo de quo deus
pater testatus est. Hic est fili9 me
us dilectus. quibus videlicz filijs
chore supradictis scribitur hoc cā
ticum ad intellectum id est vt intel
ligant misterium incarnacionis
cristi atq3 eius dispensacionis ci
ecclesia a suis fidelibus

Colle. Precom
um itaq3
sponsi christi secundum suam ief
fabilem generationem q̄m habz
a deitate vox patris nobis insinu
at dicens.

Ructauit cor meū **Jeronim.**
Non de corporea coniunctione sed
de secreta essentia diuina protulit
equale sibi verbum bonum

Augustinus id est filiū
qui vere et
singulariter per se est bon9 sic ipē
ait Nō bon9 ñ sol9 de9 dico ego
opa mea regi Dicē dei sine inicio

a fine fine est. Quare dico opa mea q
in ipso verbo opa omnia dei sunt.
quicquid enim factus erat deus in
creatura . iam in verbo erat. sicut in
euangelio dicit . Qd factū ē in ipō
vita erat ¶ Jero. Lingua mea
calamus scribe. Sic eñ que scribun
tur non sunt leuia neq3 facilia sed
vtilia sic a dei eloquium tanq3 scri
batur ita perficitur.

Augꝰ

Nō defuerunt: qui
omnia etiam superiora verba ex
persona prophete accipi mallent

Cas.

vnde celestibus epul pplecta saginatus a future
gratulationis qualitate completus
preconia domini sponsi se eructaturum pnūciat dicens. Eructauit

Nic.

Sicut enim venter ex plenitudine cibi corporalis emittit eructationem: sic cor prophete
ex plenitudine gratie spiritualis
emittit hunc sermonem dicens
Eructauit cor meum verbum bonū
quia est misterium cristi et ecclesie expressiuū. dico ego opa mea
regi. id est ad laudem regis eternum
Jesu xpi. Lingua mea calamus
id est penna scribe. id est notarii
velociter scribentis. Ac si dicat p
linguam meam loquitur spiritus
sanctus velociter qui in docendo ñ
indiget interuallo temporis

Hugo

Spiritus enim sanctus non paulatim cū mora gratiam suam infundit sicut acquiritur scientia per longum studium sed subito et cito. Vnde act.
ii. factus est repente de celo sonus
tanq3 aduenientis spūs vehementis

Ibidicit

Glosa

Nescit tarda molimina spūs
sci grā ¶ Nico . Deinde describit xpi
magnificentiam quantum ad humanitatem. Et quoniā speciositas
optime sedet in principe secūdum q dicitur Species patrum digna fuit imperio quantum ad hoc dicitur de
sponso ecclesie xpo Speciosus
forma pre filiis hominum. tu es o
christe. Translacio hebraica habet sic. decore pulcrior es filiis hominum. Fuit enim speciosus pre
aliis id est plus q alii ex pte corporis qa corpus eius fuit formatum virtute spiritus sancti. In cuius opere nō potest esse error nec
defectus. Similiter ex pte anime fuit speciosior aliis quia ab instanti
creationis sue repleta fuit omnibus
gratiis virtutibus et scientiis secūdum
q dicitur Jo. iii. q datus est ei spiritus sanctus non ad mensuram.

Cas.

Queri potest cur hic super genus hominum speciosissimus describatur cum in ysaya
legitur. Vidimus eum non habentem speciem neq3 decorem. Sed ideo
dicitur speciosus non quia forma
eius decore lactei coloris eburnitā
flauo crine emicuit aut insignis statura preeminuit sed veraciter humano genere pulcrior fuit quia peccata non habuit. Illud autem speciosum dicimus quod gracia mūdissime puritatis ornatur

Augustinus

Quamuis pater speciem corporis
eius dicat esse laudabilem sed ex
epl ysa. suppositū ab passionis

eius retulit tempus quādo a col
laphis cesus ē a sputis complut⁹
a spinis corona

Nic

Et q̄a in
tus est ac̄ principe
decet optime eloquēcie claritatē
recte subiungit [diffusa est grā in
labijs

Hug

id est verba tua
tuis] gratiosa. Unde
Jo. vij. Nunq̄ sic locutus est hō si
cut hic homo loquitur et luce. iiij.
Mirabantur omnes in verbis que
procedebant de ore eius. Ac si dicēt.

Jero

Cum languores verbo cu
ras. cum mare quiescere
facis cu lazarū mortuū vocas a ve
nit. patrem interpellas a audit. om
nia que loqueris grā labiorū tu
orum pficiuntur [propterea bene
dixit te deus in eternum]

Nic.

Ista bene
dictio est
glorie corporalis i sua resurrectōe
collacio a ad celū assumpcio quā
n̄ habuit christ⁹ a principio sed
ex virtutis merito

Jero.

Nam cum cri
stus domin⁹
semp in patre fuerit benedict⁹ in
assumpta carne benedicitur cū q̄
resurrexit immortalis a in eternū
regnaturus. Et quia i principe re
quiritur pbitas. subiungit pphe
ta a dicit [Accin

Hugo

a pt
gere] esse i
patiui modi. Ac si dicat tu christe
qui talis es vt dictum est [accinge
re gladio tuo]

Nic

hoc est accipe v
bum tuum de q̄
apl's dicit ad ephe. vi. Et gladiū
spūs quod est verbum dei [super
femur tuū]

Cassi.

Femur vo signi
ficat incarnacio
nem domini

Hugo

q̄a femur
salvatoris humane
propaginis est seminarium

Cassi.

sicut in genesi legitur.
Non deficiet princeps
de iuda nec dux de femoribus eius
In cuius etiam incarnacōnis mi
sterio abraham fecit iurare famu
lum suum quando ei tacto femore
iurisiurandi religione constrictus
est vt legitur genesis. xxiiij.

Hugo

Similiter ioseph ia
cob patri suo manu
apposita femori. iurauit vt habetur
genesis. xlvij. quasi dicerent iuro
per deum qui de progenie tua nas
cetur. Addit quoq3 [potētissime]

Jero.

Ac si dicat ppheta tu cri
ste induere carnem acci
gere verbo predicationis. pugna
contra dyabolum a potentissime li
bera genus humanū de iste vno.

Cassiodo.

Specie tua] q̄ntū ab hūa
nitatem tuam [a pulcritudine tua
] quantum ad diuinitatem tuam
[intende] o rex vt hominem peun
tem de celo miseratus aspicias [
[prospere] tanq̄ humano generi
liberationis beneficia prestatur⁹ [
procede] velut sponsus de vtero vir
gina li.

Nicolaus

per viam
hō⁹ mortalis
vite [a regna] morte triumphata
Propter quod in sua resurrectiōe
dicit apostolus. Math. vltimo.
Data est mihi omnis potestas in
celo a in terra. Et quia hanc glori
am corporis q̄m per resurrectio
nem habuit ex precedenti merito

accepit Ideo subiungit [Propter veritatem] scilicet vite et doctrine [et mansuetudinem] quia molestias et iniurias sine mentis perturbatione sustinuit [et iusticiam] abundantem quam fecit in sua passione offerendo spiritum deo patri pro offensa generis humani et sic fecit reconciliationem per viam iusticie [et deducet te mirabiliter dextera tua] Per dexteram que est pars fortior et nobilior intelligitur diuinitas cristi cuius organum coniunctum erat humanitati

Hugo diuinitas ergo tua o criste deduxit te de sinu patris in vterum virginis inde ad presepium ac deinde ad crucem. de cruce ad sepulcrum. deinde ad celum Et hoc mirabiliter quia omnis illa deductio plena fuit miraculis. vel deducet te de populo ad populum per apostolos mirabiliter in predicatione verborum et virtute signorum vnde subdit [Sagitte tue acute]

Cassio id est verba tua homi.num cordibus salutaris insigentia que ideo vulnerant vt sanent. Ideo percutiunt vt liberent ideo prosternunt vt erigant. Comparatur autem verbum dei sagitte. Sagitta enim est lignum ferro armatum. sic verbum dei ex ligno crucis egrediens fortitudinem habet penetrandi et acutum est verbum dei quia vsque ad interiora cordis penetrat. Et sicut sagitte de longe diriguntur. ita verba domini saluatoris directa sunt

Nicola Per predicationes apostolorum in longinquas nationes. sic dominus precepit. Marci vltimo dicens Euntes docete omnes gentes. Et illa verba tanquam sagitte de eo ceciderunt [in corda inimicorum regis] cristi ita penetrantes corda infidelium et gentilium quod multi conuersi sunt ad fidem per vniuersum orbem et sic facti de inimicis amici Ideo subditur [populi sub te] id est sub obediencia tua christe [cadent] te humiliter adorando. Consequenter describitur magnificentia christi regis quantum ad diuinitatem. tamen cum hoc adiungitur de humanitate quia ille due nature sunt inseparabiliter coniuncte in vno supposito Commendat ergo christum primo a iudicio cum dicit [Sedes tua deus]

Cassi Hec enim sedes dei ad iudicium pertinet futurum in quo omnia veraciter eternus moderator examinat atque diiudicat [in seculum seculi] quia quicquid constituerit nulla poterit temporis successione dissolui

Hugo Commendat etiam eum ab equitate correctionis dicens. [virga directionis] quod sic est legendum [virga] id est gubernacio [regni tui] quod est ecclesia. est [virga directionis] id est equa correctio

Cassio quia iustos regit et dirigit. impios percutit. ac continue veraciter supplicantes

Collect quia nulla prauitate curantur sed est iustissima et inflexibilis disciplina Hanc virgam regii honoris insigne sceptrum dicebat antiquitas: designans in ea

virtutum regem dominum salua
torem. Postea commendat cristū
ab amore iusticie a odio iniquita
tis dicens. [Dilexisti iusticiam et
odisti iniquita **Nicolaus**
tem]
Hoc autem dicitur de christo ho
mine ratione humanitatis sue [
propterea] id est propter illud
quod sequitur [vnxit te deus de⁹
tuus] christus enim in humana
natura vnctus fuit [oleo leticie]
id est plenitudine gratie ab instā
ti creacionis anime sue [pre con
sortibus tuis] id est omnibus in
tellectualibus creaturis propter
quod dicitur. Johannis tertio ca.
quod datus est ei spiritus non
ad mensu **Cassiodorus.**
ram
Vel oleum leticie quo vnctus est
christus pre omnibus hominibus
est peccati maculam non habere
vnde se conscientia semper exhila
rat quando nulla recordationis
asperitate mordetur. Repeticio au
tem ista q̄ dicit. deus deus tuus
preconium magne dilectionis os
ten **Collector** In transla
dit cione hebra
ica habetur sic propterea vnxit te
deus de⁹ tu⁹ oleo exultationis pre
participibus tuis. secundum q̄m
litteram apostolus allegat primo
ad hebreos hunc versiculum de
chri
sto. **Jeronimus**
quia vnctus fuit oleo exultacōis
id est gloria resurrectionis ascen
sionis et dominacionis. sequitur

laus sponsi christi ab ornatu nup
ciali cum dicit [mirra] ad litterā
exponitur
sic **Nicolaus**
Per istas species aromaticas pos
sunt intelligi aromata que sancte
mulieres emerunt ad vngendum
corpus domini q̄a de talibus spe
ciebus erant confecta. Et quia cor
pus dominicum erat quasi vestimē
tum deitatis scd̄m q̄ scribitur ad
philippenses secundo habitu in
uentus vt homo. Ideo subditur [
a vestimētis tuis] Et dicitur in plu
rali propter diuersas partes cor
poris [a domibus eburneis] Do
mus eburnee sunt pixides facte
de ebore vel de alabastro quod si
mili est ebori in quibus illa aroma
ta erant posita sicut in domibus
suis [ex quibus delectauerunt te
] id est placuerūt tibi quia deuo
cio illarum mulierum fuit accep
ta christo licet non vnxerunt cor
pus eius quia nō inuenerunt eū
in sepulcro. Jam enim resurrexe
rat teste angelo [filie regum] In
ter enim illas mulieres fuerunt
maria iacobi a salome que fuerūt
sorores beate virginis marie ex p
te matris de qua certum est q̄ des
cendit de stirpe dauid a aliorum re
gum a dauid descendentium per di
uersas generaciones Et idem ve
risimile est de suis sororibus et de
btā maria magdalena a Martha
a aliis sanctis dominabus de ihe
rusalem a finibus eius ideo dicun
tur filie regū [in honorē tuo] Illā
ei vnctionē facē volebāt ad cristi

honorem. Mistice sic exponitur. Mir
ra mortem significat quam pro ho
minum salute christus suscepit.
Guttarum est species que pellit
tumores et duricias curat que pul
cre incarnacioni domini compara
tur quia duriciem et elacionem
cordis humani sancta predicacio
ne dissoluit. Casia que a medicis
fistula dicitur que crescit in locis
aquosis que redemptionem gene
ris humani per aquam baptisma
tis indi
cat

Jeronimus.

Hec autem virtutum et graciarum
aromata defluxerunt sponse sancte
scilicet ecclesie [a vestimentis eius
] id est ab assumpta carne quam vestiut
vestimento diuinitas se circumdedit

Cassiodorus Et pulcri
tudo spon
se venit. a domibus eburneis id est
a cordibus castis quoniam elephas
cuius ossa eburnea dicuntur nimie
castitatis asseritur quod inter quadru
pedia et sensu plurimo valet et tem
peranter miscetur femine sue et con
iuge secunda non vtitur. Hoc pu
dicis feminis decenter aptatum est
quia ille in domibus eburneis
mansisse noscuntur que per casti
tatem christi domini precepta se
cute sunt. Hanc translacionem pro
bauerunt dilectissimi patres Au
gustinus et Jeronimus. ex quibus
domibus delectauerunt te

Jeronimus honorando
nomen ma
iestatis tue et laudando misericor
diam tuam filie regum.

Cassiodorus id est
anime
fidelium que bene et sancte regunt
corpora sua. in honore tuo. id est
ad honorem nominis tui. non si
bi quod bene agunt sed tue laudi
attribuentes. Postquam sponsi chri
sti pulcritudo laudata est et virtus
eius asserta. potestas quoque eius nar
rata est et nupciali gaudio omnes
suauissimi sub misticis interpreta
cionibus noscuntur adhibiti. Con
sequenter hic ostenditur vnde ip
sius regine veniat mirabilis pul
critudo cum di
citur

Nicolaus

Astitit regina [videlicet sancta
ecclesia sponsa christi] a dextris
tuis [hoc est in pocioribus bonis
sponsi. Stat modo regens fideles
et seruiens christo in bonis gratie
Stabit post hanc vitam regnans a de
xtris christi in bonis glorie cum di
cetur Venite benedicti patris mei
nec astitit nuda sed [in vestitu de
aurato] Per hoc intelligitur decor
sapientie que refulget in ecclesia.
vestita est ergo doctrina sapientie
[circumdata varietate] scilicet ca
rismatum et virtutum.

Cassiodorus. Vel circumdata va
rietate linguarum multarum dum
in vnitate fidei laudantium quia
omnis gens secundum suam patriam
in ecclesia psallit auctori. Sponsi
laude cantat nunc sponse precoia
totidem modis sed longe submissis
atque humiliter efferuntur. Stans
ergo nunc ecce constitute ad dextram
viz in bonis gracie ipsius propheta

alloquitur dicens

Nicolaus

⌊Audi⌋ legē euangelicam ⌊filia⌋ quia a christo renata ⌊et vide⌋ intelligendo. ⌊et inclina autem tuā⌋ ad obediendum voluntati dei ⌊et obliuiscere populum tuum⌋ videlicet iudeorum et gentilium

Jeronimus

Vel obliuiscere vicia et peccata ⌊et domum patris tui⌋ id est dyaboli

Hugo

Vel domum patris tui id est consorcium et cohabitationē peccatorum qui sunt dom⁹ patris tui dyaboli cuius filia fuisti antequā facta esses filia christi per fidem Et si hoc feceris decora eris coram sponso tuo ⌊Et concupiscet rex⌋ scilicet christus ⌊decorem tuum⌋ id est te decoram. Hic versicul⁹ potest aptari cuilibet anime fideli. O filia audi horas ecclesiasticas audi sermones audi precepta superiorū. Audi preces pauperis. audi dei inspirationes. audi sacram lectionem. Vide libros. vide crucem in ecclesia in memoria crucifixi. vide exempla sanctorum. vide cōsciētiā tuam. vide iudicium futurum. Et inclina autem tuam vt obedias diuine voluntati. et obliuiscere populū tuum contemnendo prauorum cōsortia. et domum patris tui id est mundum et concupiscet rex crist⁹ decorem tuum

Jeronim⁹

Nigra eras in domo patris tui. sed nunc ascendis post baptismum viciis abluta vel gratia fidei candida ⌊quoniā ipse ē dominus deus tuus⌋ a quo redempta es

Hugo

⌊et⌋ ipsi te ⌊adorabunt eū⌋ omnes populi de quib⁹ collecta es. probatio. q̄a ⌊Et filie tyri⌋ id est gentes

Nico

Nam tyrus fuit ciuitas gentilium et ideo per filias tyri intelliguntur ciuitates gentilium conuersi ad fidem per predicationem apostolorum qui adorabunt eū ⌊in muneribus⌋ se ipsos in obsequium christi offerentes. ⌊vultū tuum deprecabuntur omnes diuites plebis⌋ Videmus enim impletum quod principes mundi et potentes honorant christum et ecclesiam suā humiliter se ei subiiciendo.

Jeronimus

Hoc etiā tres reges fecerūt qui non tantum verbis sed etiam muneribus adorauerunt christū

Cassiodor.

Propheta mutans sermonē de secunda persona ad terciam adhuc in ecclesie preconio perseuerat dicens. ⌊Omnis gloria eius filie regis⌋ Gloria est siquidem ecclesie quando filie principum siue iustorum conuertuntur ad dominum et secreta se cupiunt deuocione cordis offerre ⌊ab intus⌋ i secreto consciencie vbi interior homo tacita cogitatiōe reuoluit quod ad diuina misteria pertinere cognoscit.

Nico.

Vel omnis gloria ecclē cōsistit in ornatu interiori carismatum et virtutum et non in magno apparatu exteriori. Ideo subditur ⌊in fimbriis aureis⌋ id ē

in sapiencie doctrinis circumamicta varietatibus diversorum videlicet statuum qui sunt in ecclesia dei. vel in varietatibus gratiarum et virtutum que sunt in personis statuum predictorum

Hu. Sequitur laus sponse a comitatu cum subditur Adducentur regi christo per predicationem apostolorum et aliorum sanctorum virgines omnes homines integritatem mentis et corporis servantes

Jeronimus post eam id est per unam ecclesiam apostolica institutione fundatam multi convertuntur ad christum Translacio hebraica habet virgines sequuntur eam

Nicolaus quia multe nobiles puelle spreto maritali thoro virginitatem suam consecraverunt christo quod cedit ad honorem ecclesie de qua hic loquitur per similitudinem regine quam sequuntur domicelle ad honorem eius nec sole virgines adducentur christo in fide

Cassiodor. sed et proxime eius id est vidue caste que gradu inferiori iunguntur quia et si non sunt virgines tamen tamquam proxime virginitati quia caste consequentes fructum sexagesimum. afferentur tibi o christe Et vide in ipsis nominibus non nimiam esse distantiam. virgines dixit adduci quia corporis integritate robuste sunt. Viduas vero dicit afferri quia plerumque fracte diversis solicitudinibus corporis imbecillitate fatigantur

Hugo Quod autem adducentur subiungit dicens Afferentur in leticia cordis et exultatione corporis adducentur in templum regis Aliter

Nicolaus quia ad serviendum regi christo non placerent ei sed magis displicerent. quod patet de virginibus que consecrabantur ad serviendum dee veste Sequitur laus sponse a fecunditate prolis. et convertit psalmista verbum suum ad regem christum dicens Pro patribus tuis id est loco patrum tuorum secundum naturam humanam qui fuerunt patriarche reges sancti et prophete ex quibus descendit christus secundum carnem nati sunt tibi filii id est apostoli et. lxxii. discipuli qui patriarchis et prophetis successerunt. constitues eos principes super omnem terram in spiritualibus quia constituti sunt episcopi per diversas partes orbis. Et quia ita ordinata est ecclesia et confirmata Ideo Memor ero nominis tui domine id est fame et glorie tue memoriam ago in generatione et generationem Translatio romana habet memores erunt quia per doctrinam quam seminaverunt apostoli sancti et episcopi et quam in scripto dimiserunt et reduxerunt et reducent ad memoriam facta cristi regis. generationibus sibi succedentibus usque ad finem mundi. Ideo subditur Propterea populi credentes per eorum doctrinam confitebuntur

tibi [confessione laudis] [in eternũ] i. sine fine [et in seculum seculi] hoc est in vita presentia in futura quia ista laus. non solum est i p̃senti sed erit potior in futuro s̃m q̃ dicitur infra psalmo. lxxxiii. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorũ laudabũt te

Cassiodor. Ecce epythalamium gloriosum psalmo q̃phi. iocunda exultatione completum est. Ecce spõsi laus sponse q̃ ammirãbili varietate celebrata est. spiritualis copule coniugium in virginitatib9 perseuerans. amor castus caritas eterna. vinculũ quod nullo fine dissoluitur. O beata sponsa que nõ societate carnali sed inuiolabili vinculo caritatis coniũncta est tante maiestati cristo dilecto eterni patris filio. cuius virtus vltra oĩs virtutes est. pulcritudo sup oĩs decores. potentia inenarrabilis. pietas singularis In his itaq3 nuptiĩs tympana prophetarum sã cta exultatione conclamant. apostolorum organa dulcissima societate respondent. martirum cythare nõ cordis carnalibus sed virtutibus canũt. B scõȝ chor9 spiritualibus fistulis gratissimum pinul cet auditum. hic talis musica geritur per quam humana leticia salubriter vincatur. Pasti sumus O bone rex cõuiuio nuptiali. delicias celestes haurimus. presta nobis ihesu criste sponse mirabil' vt qui hic spe letati sumus in futuro etiã perfectissimo gaudio repleamur qui cum patre a spiritu sancto viuis a regnas deus per omnia secula seculorum Amen

Psalmus. xlv.

DEus noster refugiũ Titul9 i finẽ filiis chorẽ pro archanis Psalmus

Cassiodo. In finem notũ est quemadmodum ad dominum cristum possit referri. Ipse est finis noster qui nos perficit a non consumit. filios autem chore significare diximus imitatores passionis christi. ex quorũ persona psalm9 iste cantatur. pro archanis vo aduentum domini significat saluatoris quem diuinitatis sue mirãbili secreto pro humani generis redẽptione dispo suit

Jeronimus Hic enim psalmus docet nos spẽ nostram in illum debere ponẽ qui solus potest nos de tribulationib9 liberarẽ. Filii ergo chorẽ qui fideles debent intelligi christiani. In principio psalmi non se timere profitẽtur perturbationes seculi dicẽtes

DEus noster [per veram fidem a confessionem]

Cassiod. [refugium] quoniam nos de anime periculo liberãt [a virtus] quoniam stabiliter mentes nostras ãb iniquo seculi errore custodit.

August. Sunt quedam fugẽ gia vbi non est virtus

quo quisq3 cu3 fugerit magis ĩfir
matur q̄ confirmatur. verbi gra
tia. Cum fugis ad aliquez in secu
lo magnum vt facias tibi potētē3
amicum. refugium videtur. Tanta
tamen huius seculi incerta sunt ꝛ
ita potentium ruine crebrescunt q̄
tidiane vt cum ad tale refugiu3 p
ueneris. plus ibi timere icipias.
antea tantum cause tue timebas.
tunc cum ad talem confugeris de
illo etiam timebis. Multi enim ca
dentibus illis. quesiti sunt quos
nemo quereret si non ad tales con
fugissent. tale non est refugiũ no
strũ quod sic ĩfirmatur sed deus
qui est virtus [ꝛ adiutor in tribu
lationibus] i quibus ad dominũ
refugiendu3 est siue sit tribulatõ
in re familiari siue in salute corpo
ris siue de periculo carorum. siue
de aliqua re ad huius vite susten
tacu lum necessaria. Omnino aliud
refugium non debet esse christiano
q̄ saluator eius. veruntamen ka
rissimi inter omnes tribulationes
anime humane nulla ẽ maior tri
bulatio q̄ conscientia delictorum
Nam si in consciẽtia hominis vul
nus peccati non sit. vbicunq3 ali
bi passus fuerit tribulationes. il
lic confugiet. ꝛ ibi inueniet deu3
Si autem ibi requies non est p
pter abundantiam iniquitatum.
confugiat ad deum. quoniam ad
iutor factus est dominus. dimitten
do peccata Et ne tbulacões leues
putares addidit [que iuenerunt
nos nimis] Alia est tbulatio quã
tu inuenis considerans peccatum

tuum sine alicuius ammonicõne.
ꝛ dicis tribulationẽ ꝛ dolorem in
ue
ni **Glosa** Alia est quando
quis alterius per
suasione perpetrat peccatum suu3 co
gnoscens. Et vtrobiq3 rogandus
est deus qui est adiutor i tribula
tionibus. Sequitur vox fidelium i
primitiua ecclesia existencium q̄
dicunt [Propterea] quia deus.
adiutor noster est [nõ timebim9
dum turbabi
tur terra] **Hugo** id est
gene
ratio iudeorum qui terrena sapiũt
[ꝛ transferent montes] i. apl̄i ra
dios doctrine veri sol' xpi p̄mo sus
cipientes [in cor maris] i. ad gẽ
tilitatem in latam amaritudine3
peccatorum idolatrie dimersam.
Hoc factum est quando apostoli
relictis incredulis iudeis. ad predi
candum gentibus transierunt si
cut paulus ꝛ barnabas dixerunt
ad iudeos actu. xiij. quoniam rpu
listis verbum dei ꝛ indignos vos
iudicastis eterne vite. Ecce conuer
timur ad gentes. [Conuerunt]
apostoli [ꝛ turbate sunt aque] id
est populi ad penitentiam sono p̄
dicationis [eorum] videlicet apl̄orum
Jeronimus [conturbati
sunt mõtes] id est excelsiores seculi potestates
ꝛ principes gentium [in fortitudi
ne eius] id est predicatione forti
tudinis spiritus
sancti **Hugo** Mo
rali
ter autem possunt exponi duo pre
dicti versus hoc modo [propterea]
quia deus est fortitudo ꝛ refugiu3

nostrum [non timebimus] in p̄
senti molestiam temptationum [
dum turbabitur terra] id est ter
reni amatores seculi qui in die iu
dicij turbabuntur cum viderint
iustos stare gloriosos quos hic
spreuerunt et persecuti sunt vt igno
miniosos vnde de ipsis dicitur sa
pientie v. videbunt et turbabunt
timore horribili. modo vero non
turbantur sed in pace requiescunt
Vnde dicitur de ipsis Job xxi.
domus eorum secure sunt et pa
cate sed dominus expectat temp9
quo separabuntur iusti ab iniustis
[et transferentur montes] id ē su
perbi et elati huius seculi [in cor
maris] id est in profundum eter
ne amaritudinis. de quorum sup
borū delicijs subdit dicēs Sonu
erunt et turbate sunt aque eorum
] id est delicie eorum terrene que
habent in superficie claritatem et
in fundo fecez. Claritas est presēs
delectacio. fex est eternā damna
cio. propter delectationez dicit. so
nuerunt. aque clare descendentes
de fonte sonant et sitim prouocant
Propter feces damnacionis dicit
turbate sunt aque sed stulti ama
tores mūdi non resipiscunt nec at
tendere volunt nisi claritatem tem
poralium deliciarum sed incessan
ter eis vtuntur non attendentes q̄
oportebit eos postmodum feces
bibere in supplicijs eternis ezech.
xxiij. Potabis vsq; ad feces de qui
bus peccatoribus adhuc subdit
[Conturbati sunt montes] hoc ē
homines quantumcunq; alti et po

tentes [in fortitudine eius] id est
dei qui fortissimus est vt dic̄ Job
ix. quasi dicat immo dominus qui
totum suū calicem bibit et om̄s
sancti eius cum ipso. primo feces
id est persecutiones et tribulatio
nes i hoc mundo biberunt qui mo
do in eterna vita gaudiū bibūt
Vos ergo amatores mundi qui
hic bibitis delectationem et gau
dium dominus faciet ex sua forti
tudine vos postea bibere feces ve
strarum deliciarum id est eternā
tribulati
onem

Cassiodorus

Superius terrores habitos dixit
quos de predicacione noua apo
stolorum mundus accepit. Nunc
beneficia que collata sunt ecclesie
de aduentu domini saluatoris edi
cuntur vnde dicit [Fluminis im
petus]

Jeronimus

Post
euer
sos cultus gentilium ablucio bap
tismi vel irrigatio seu inundatio
spiritus sancti [letificat ciuitatem
dei] id est ecclesiā que est congre
gatio fideli
um.

Hugo

Et speciali
ter exponi
tur hoc de missione spiritus sancti
in die penthecostes Fluminis im
petus. quia spiritus sanctus venit
subito vnde actuū secundo Factus
est repente de celo sonus ac̄. [sancti
ficauit tabernaculum suū] id est
firmauit ecclesiam suam militan
tē in qua per fidem habitat [altissi
mus] id est christus Deus] ma
net [in medio eius] quia ipse dic̄
Mathe. decimo octauo Vbi duo vl'

tres congregati fuerint in nomie
meo . ibi sum in medio eorum et
ideo [nō commouebitur] ecclesia
in tribulationibus quia fundata
est supra firmam petraʒ id est cri
stum. ⁊ porte inferi non p̄ualebūt
aduersus eam [Adiuuabit eam
deus] in seculi aduersitate laborā
tem [mane] id est in principio cō
uersionis ⁊ bone operatiōis ⁊ hoc
[diluculo] id est per illuminacōeʒ
spiritus sancti. Sequitur de cōuer
sione gentium per quam ciuitas ec
clesie est impleta. Vnde dicit [
Conturbate sūt gentes] salubri
conturbatione ⁊ apostolorum p̄
dicatione ⁊ miraculorum operacō
ne [⁊ inclinata sunt regna] id est
reges ⁊ populi gentiuʒ inclinati ⁊
humiliati sūt ad adorandū cristū
sub iugo fidei [dedit vocem suam]
id est predicationem suaʒ per ora
apostolo
rum

Jeronimus

[⁊ commota est terra] id est gen
tilitas mota ⁊ conuersa est ad fidē
christi [Dominus virtutuʒ] ⁊
angelorum [nobiscum] quia per
assumptionem carnis p̄nceps fa
ctus est nobis. Ideo dicitur emanu
el hoc est nobiscum deus [susceptor
noster] carnem pro nobis suscipi
ens. qui est [deus iacob]

Hugo

id est iunioris popu
li videlicet christiani
per iacob significati ex eo quicia
supplantare non cessat. Naʒ iacob
supplantans interpretatur

Cassiodorus

Deinde tri
uitat pro
pheta populos videre magnalia do
mini saluatoris que facta sunt tē
pore incarnationis sue dicens

Hugo

Venite] passibus
fidei [⁊ videte] id est
intelligite [operā domini] que tem
pore sue incarnationis fecit de qui
bus subditur [que posuit prodigia
super terram] id est mirabilia et
mansue
ta.

Cassiodorus

Quando virgo concepit. Stella
magis apparuit. angelorum cho
rus natiuitatem domini sui predi
cauit pacem quam i orbe vniuerso edi
dit. Vnde subditur [auferens bel
la vsqʒ ad finem
terre]

Jeronim

Nam omnia bella i aduentu domi
ni quieuisse multorum narrat hi
sto
ria.

Cassiodorus

Quod non humanis viribus sed
christi domini corporali presentia
probatur effectum [Arcum con
teret ⁊ confringet arma ⁊ scuta cō
buret
igni]

Hugo

Ac si dicat tan
ta pax erit in
aduentu christi quod vsus istorum
non magis erit in terra veluti si es
sent cōtrita cōfracta ⁊ combusta.

Gregorius

xxxvi . moā
liuʒ sed ma
gis intelligendum est dominum
auferre spiritualia bella ab ecde
sia vbi deus conterit arcum cum
occulta insidiantium machinamē
ta dissoluit. Arma confringit cuʒ
ea que contra se erecta fuerant pa
trocinia humana comminuit. Scu

ta igni combutit quando peccan
cium mētes obstinata se duricia
defendentes ad pacientie et confes
sionis ardorez spiritus sancti calo
re succen dit

Cassiod.

Exue nos bone rex
armis dyabolicis quibus non de
fendimur si grauamur et illo nos
spiritali gladio precinge qui no
bis salutem conferat et munimen.

Hugo

Ipse eniz aufert a vo
bis diabolica bella: et
comminuit vicia non vt ociosi si
tis sed vt ei intendatis Vnde ipse
in persona sua consequēter loqui
tur dicens [Vacate] deo et non se
culo [et videte]
intelligendo

Jeronim

[quoniam ego sum deus] qui vos
redimam et dimittam peccata vrā

Gregorius

v. moraliū
Vacant deo
qui terrenarum actionum strepi
tus pro diuino amore intermitten
do postponunt ne dum ima indesi
nenter occupant. cor funditus a
summis cadat. Sciunt enim san
ctiviri q nequaq̄ mens ad super
na attollitur. si curaruz tumultib9
continue occupatur Qui deo vaca
re negligit suo sibi iudicio lumen
eius visiōis abscondit. Qui ergo
temporalibus rebus occupantur
tunc bene exteriora disponunt qn
do solicite ad interiora refulgiunt.
cum nequaq̄ perturbationum fo
ras strepitus diligunt. sed apud
semetipsos intus in tranquillita
tis sinu requiescunt. praue enī mē
tes temporalium rerum tumultus
intra semetipsas versare non ces
sant etiam cum vacant et ocio
se sunt. In cogitatione eniz seruāt
depicta que amant Et q̄uis nil ex
terius faciant. apud semetipsos
tamen sub pondere inquiete quie
tis elaborant. quibus si earundez
rerum amministracio pretereat se
metipsos funditus deserunt et fu
gitiua hec temporalia per intenti
onis cursum continuis cogitacio
num passibus sequūtur. pie autē
mentes hec cum desunt non que
runt. et grauiter cum assunt ferūt
quia exteriorum curas a se exire
pertimes cunt

Jeronimus

Vacate ergo vt me cognoscatis
et nō in aliud perturbemini [exalta
bor in genti bus]

Augustinus

quando conuertentur ad fidem [
et] postq̄ plenitudo gentium intra
uerit [exaltabor in terra] id est in
iudea vt omnes dicāt quod sequi
tur [Dominus virtutū nobiscū
susceptor noster deus iacob]

Cassiodorus

Deus aūt
iacob ideo
frequenter apponitur vt cristiani
populi victoria declaretur qui licz
sit tempore posterior. primum ta
men populum scilicet iudaicum fi
deli deuotione transcendit

Hugo

Illoruz precipue cri
stianorum susceptor
est dominus qui hic luctantur cō
tra temptationes. et vicia suppla
tant. quibus post pugnam presē
tis vite profecto dicet illud quod

dictum est iacob genes. xxi. Non vocaberis vltra iacob sed israhel erit nomen tuum id est amplius non eritis in lucta sed in victoria coronati de cetero vi debitis deum facie ad faciem in vita eterna. ad quam nos perducat ipse cuius gracia victores sumus dominus noster ihesus christus cui ē honor et gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus .xlvi.

Omnes gentes plaudi

Titulus. In finem pro filijs chore Et patet ex quinque titulis psalmorū imme diate predictorum.

Hugo Gentes quas in precedenti psalmo vocauit ad fidē iam conuersas in hoc psalmo in persona apostolorum inuitat ad laudem christi dicens.

Omnes gētes que recepistis beneficium gracie dei.

Jeronimus plaudite id ē laudate deum non solum voce sed manibus id est bonis operibus.

Cassiodorus Plaudunt manibus qui elemosinas faciūt. qui egrotis misericorditer seruiūt et mādatum dei adimplent. Et ne solis talibus gaudijs deterem9 addit Jubilate deo

Jeronim9 In ipso corde et omnium membrorum officio exultate. Jubilus est ineffabile gaudium quod nec taceri potest. nec litteris potest homo comprehendere quantum deum debeat laudare in voce exultacōis

Cassiodorus significās psalmodiam que deo pro nominis sui maiestate persoluitur perfectissime cō monens vt ad laudem dei sic manus peragat. quatinus gloriam eius humana lingua non taceat. decet enim vt precepta domini sui et lingua canat et manus operet. Consequēter subdit causas iubilandi et laudandi dicens Quoniam dominus excelsus

Nicolaus quia transcendit omnem intellectum creatum et per consequens omnem laudem sibi oblatam secū dū q; dr̄ ecclesiastici q̄drāgesimo tercio Benedicentes dominum. exaltate eum quantum potestis. maior est enim omni laude terribil

Cassiodorus qui a ipse iudicaturus est mundum rex magnus super omnem terram sicut ipse post resurrectionem suam dicit Data ē mihi omnis potestas in celo et in terra

Hugo Subiecit populos nobis id est apostolorū ē quibus subiecti sunt in ecclesia populi et gentes conuersas ad fidem sub pedibus nostris id est sub nostra dominatione et regimine. Modus est loquendi sicut vulgo dicimus. Iste tenet rū

sub pede id est dominiatur ei Et hoc
quidem non indiscrete facit sed
Elegit nobis in hereditatem su
am id est sua dispositione discre
ta commisit nobis ecclesiam ex gen
tibus congregatam habentem
speciem iacob quem dilexit quia
sicut iacob dedit edulium lentis pro
primogenitura esau vt habetur
genesis vicesimo quinto ita fidelis
populus christianus largitur ter
rena vt bona celestia conquirat.
Sequitur vox apostolorum ad gen
tes cunctas dicens Ascendit de
us scilicet christus ad celum in
iubilo hoc est in ammirabili ex
ultatione

Jeronimus

quam angeli
habuerunt dicentes. Tollite por
tas principes vestras Jam redit
victor ex prelijs et dominus in vo
ce tube in qua duo angeli tanquam tu
ba illo ascendente apostolis dixe
runt. Viri galylei quid ammira
mini Hic Jhesus qui assumptus
est a vobis. sic veniet quemadmo
dum vidistis eum euntem in celum
vt mundus infirmus crederet quod
talibus preconijs personaret.

Hugo

quia ergo dominus
ascendit vt nobis lo
cum prepararet sicut iubilauerunt
apostoli et angeli. sic et propheta
aut vox apostolorum monet nos
ad laudandum creatorem ac reden
ptorem nostrum dicens Psal
lite deo nostro domino ihesu chri
sto bonis operibus ipsum laudan
do psallite regi nostro psallite

Jeronimus

Qui oppresso
mortis dominatu. carnem cum qua
iacuit in sepulcro eduxit ad celum
Et bene dico psallite. Quoniam
ipse christus est rex omnis ter
re deus non solum in iudea sed in
omni terra fidei lumine declaratus est

Augustinus

psallite
sapienter
id est intelligenter vt non quera
mus sonum auris sed lumen cordis

Cassiodorus.

Nemo
enim
quicquam sapienter facit quod non
intelligit. Venerunt filij chore ad
futuri seculi felicitatem perpetuam
vbi iam dicunt dominum regnatu
rum vnde subdit

Jeronimus

Regnabit deus id est christus
super gentes quas in heredita
tem accepit a patre sicut in alio psal
mo dicit. Dabo tibi gentes in here
ditatem tuam

Cassiodorus

Nam quamuis ante nunc regnet tunc ta
men proprie regnare dicitur quan
do in suis fidelibus euidencius ha
bitare monstratur super omnes
gentes id est ierusalem celestem signi
ficat que ex omnibus nacionibus
adunatur deus sedet super sedem
sanctam suam ad dexteram patris
regnans per secula seculorum. Et
intuere quod ipsam sedem sanctam dicit ne intelli
gens aliqua insensata a racione ca
rencia sed virtutes et thronos quibus
ille gloriosus regnator insidet. Post
hoc etiam de sanctis intelligi. Nam si quis ha
beat beneficium bone conuersacionis. et
ipse fit sine dubio cella regalis. Et si

altius intendas totum cōtra p
fidos dicitur vt audita xp̄i ptāte
succumbant qui humilitatem ei9
putant esse contemnendam
PRincipes populorum id est q̄
primi erant de gentibus venerunt
ad fidem de quib9 ille centurio ēāt
cuius fides commendatur in euā
gelio cōgregati sunt cū deo abra
ham id est simul crediderunt in
christum qui est deus abraham
Hugo Ecce impletum ē qđ
dominus dicit. Mat
iij. Potens est deus de lapidibus
istis suscitare filios abrahe
Cassiodorus quia ex
pulsis i
fidelibus iudeis qui carne tantum
et non operibus erant filij. pleitu
dinem gencium intromisit ad illā
promissionis beatitudinem possi
dendam quā promiserat abrahe
et semini eius. Filij autem ipsius
per sanctam fidem facti sunt qui
carnis semine non fuerunt. Vel
principes populorum id est apo
stoli congregati sunt cū deo abra
ham id est cum christo ad iudicā
dum orbem terrarum. Sic enim et
dominus in euangelio ait. Cū se
derit filius hominis in sede maie
statis sue sedebitis et vos super se
des duodecim iudicantes duodecī
tribus israhel quoniā ipsi apo
stoli dicuntur dij per gratiam
Hugo Fortes terre id est
fortes i fide vehemē
ter eleuati sunt signis et virtutib9
vel iudei qui dicuntur dij. Iuxta
illud. Ego dixi dij estis

Jeronimus Eleuati sūt
in sup̄bia
et relictis celestibus terrena conci
pierunt. quib9 dicitur sicut hom
nes moriemini. Isti a deo abrahe
vel apostolis eis sunt iudicandi
Nos vero oremus dominum vt de
posito omni timore superbie ita il
li coniungamur in hoc seculo. vt i
iudicio a sinistra pte disiuncti nō
inueniat in nobis quod damnet
i pena sed quod pietate multipli
ci prouehat ad coronā qui est be
nedictus in secula seculorū Amē

Psalmus xlvij.

MAgnus do
minus et
laudabilis nimis in
ciuitate dei nostri in monte sā. Ti
tu
lus **Cassiodor9** Psalm9
. cantici fi
lijs chore in secunda sabbati Sab
batum est quod populus iudeo
rum obseruare videbatur.
Hugo prima sabbati hoc
est prima die post
sabbatū dominus resurrexit. Vn
de Psalmo vicesimotertio prepo
nitur talis titulus Psalmus da
uid prima sabbati quia in eo agi
tur de domini resurrectione
Jeronimus Secun
da vero
sabbati eius ecclesia catholica
fundata est in fide quando dixit

dominus. Et super hanc petram edi
ficabo ecclesiam meam **Hugo** qa p⁹
resurrectionem suam quasi secun
da die fundauit ecclesiam suam p
apostolorum predicationem que
dicitur fundamentum fidei vnde sē
sus tituli talis est psalmus iste q̄
est cantici laudis diuine in quo de
scribit cātilena laudādi deū . cāta
tur filiis chore ⁊ veris cristiāis imi
tatorib⁹ cristi. pro his q̄ facta sūt
In secūda sabbati videlicet p fūda
tione ecclesie Materia vero huius
psalmi est laus dei pro constitutō
ne ⁊ fundacione ecclesie que est ci
uitas summi regis. propheta ergo
commendans ciuitatem hanc pri
mo laudat eam a dignitate condi
toris dicens. **Cassiodorus.**

Magnus dominus] qa poten
ter oīa facit [⁊ laudabil'] qa
pulcre ⁊ mire omnia fecit [nimis
] id est sine termino ⁊ fine [in ciui
tate dei nostri] id est i sancta eccle
sia in qua fideles quasi ciues vi
uunt in fide ⁊ caritate. Et ne dubi
tares vbi esset predicta ecclesia cō
stituta intulit [in monte sācto ei⁹
] Mons christus dominus est q̄
fundamentum ⁊ culmen est eccle
sie sue Iste mons sāctus est. de q̄
daniel propheta ait. Creuit lapis
et factus est mons ita vt imple
ret vniuersam faciem terre. Et ne
crederes predictum montem loca
lem. ostendit eum amplissimum
dicens [Fundatur] i fide catho
lica per christum ⁊ apostolos [ex
ultatione vniuerse terre]

Hugo id est ad exultationē
credentium in orbe ter
rarum quia sicut dicitur actuum.
xiii. Audientes gentes gauise sūt
⁊ glorificabant verbum domini.
Et crediderunt quotquot erant p̄
ordinati ad vitam eternam. Ex q̄
bus autem fundata est ecclesia cō
sequenter ostendit cum subiungit
[mons syon] id est populus iuda
icus [latera aquilonis] id est po
pulis gentilis quem dyabolus te
nebat per idolatriam captiuum
quod ysa. quoque testatur qui dix
isse dyabolum denunciat dicens.
Sedebo in monte testamenti in la
teribus aquilois. Hi sunt [ciuitas
regis magni] quia ex his duob⁹
populis collecta est ciuitas que ē
ecclesia vniuersalis. Item Jeroni
mus et Augustinus. Et sicut in
vna ciuitate sūt multe domus sic ī
vniuersali ecclesia multe particu
lares ecclesie in quibus a fidelib
laudatur deus Vnde subdit

[Deus in domibus eius] videlicet
ciuitatis id ē in particularibus eccle
siis [cognoscetur] cognitione fidei
[cum suscipiet eam] quasi dicat
hanc cognitionem habebit a gra
tia dei suscipientis eam in cura vt
medicus. Quomodo autem latera
aquilonis concurrunt ad ecclesiam
consequenter ostendit dicens.

[Quoniā ecce reges terre] videli
cet tyranni sapientes terreni quo
rum regnum erat in cultu idolorū
[congregati sunt ⁊ conuenerunt
in vnum] id est in vnam prauam

voluntatem vt fideles affligerent
et destruerent. vel congregati sunt
cum fidelibus⌋ **Jeronimus**
in fide
et conuenerunt in vnum id est in
vnitate ecclesie credentes in vnum
lapidem summũ angularē ī fūdamen
to fundatum⌊ I. Psi ⌋ quoqȝ reges
conuersi⌊ videntes ⌋ gloriam et po
tentiam redēptoris et virtutes apo
stolorum ⌊ sic ⌋ in opib⁹ miraculorū
⌊ ammirati sunt ⌋ de tātis ac talib⁹
miraculis⌊ conturbati sunt ⌋ pro
peccatis suis⌊ commoti sunt ⌋ de in
fidelitate ad⌋ **Hugo** ⌊ tremor ⌋
fidem futuri iu
dicij⌊ apprehendit eos ⌋ ad agendā
penitentiam⌊ I. Bi ⌋ fuerunt ⌊ dolo
res ⌋ de peccatis⌊ vt parturientis ⌋
quia sicut mulier parturiens fili
um parit. sic et dolor penitentis af
fert fructum salutis⌊ in spiritu ve
hemen⌋ **Jeronimus** Cum
ti ⌋ corpa
corercere abstinentia ceperint ⌊ cō
teres ⌋ humiliādo⌊ naues tharsis
⌋ id est superbiam et potentiam gē
tium qa tharsis i principio a na
uigatione negociatorum supba
ac precellens facta est. Ideo hic
comparantur huic nauigio qui in
huius seculi fluctibus circumferū
tur oī vento luxurie atqȝ vanitatis
Nicolaus Juxta litteram
tres reges con
gregati sunt et conuenerunt adora
re dominum christum. Et videntes
stellam admirati sunt de quorum
aduentu herodes et iudei conturba
ti sunt et commoti sūt sicut dicitur

Math. secundo Audiens rex hero
des turbatus est et omnis iheroso
lima cum illo. tremor apprehendit
eos. eo ꝙ herodes timuit perdere re
gnum suum quia ex hoc interius
torquebatur. Et cum illusus esset
a magis ac faceret occidere infan
tes tunc ibi fuerūt dolores matrū
vt parturientis. de occisione filio
rum suorum. Et herodes comperto
ꝙ tres reges redissent in patriam
suam ꝑ naues tharsis. fecit ipās
naues ⌊ in spiritu vehementi ⌋ id
est in magna ira confringi et cō
buri. Nam in translatione hebra
ica sic habetur In spiritu vredimis
Et dicitur abvro vris vrere id est
in spiritu combustionis vt habet
in scolastica hystoria Et ibidem
dicitur ꝙ tunc fuit adimpleta ꝓ
phecia ista. Idem Cassiodorus de
cursis omnibus que facta fuerūt
in natiuitate domini saluatoris se
quitur digna conclusio ita fuisse
visum sicut antea fuerat prophe
tatum. Vnde dicit⌊ Sicut audiui
mus ⌋ a prophetis⌊ sic vidimus ⌋
adimpletum in aduentu christi
⌊ in ciuitate domini virtutum ⌋ hoc
est i sācta ecclesia militāte quā cri
stus dominus angelorum possidet
et tuetur ¶ **Cassiodorus**
⌊ i ciuitate dei nostri ⌋ Repetitur vt
ecclesiam catholicam solam intel
ligeres ne sibi hoc nomen hertico
rum conuenticula vendicarent. Et
ne istam ciuitatem dei temporalem
intelligeres addit⌊ deus fundauit
eā ī eter **Hugo** qi dicat eccā
num ⌋ nō transfer

tur sicut synagoga que enim est
militans ecclesia eadem erit triū
phans Vel anagogice potest esse
vox eorū qui cum moriuntur ad
celum transeunt. Dicunt enim. sic
audiuimus per fidem. quia sicut di
cit ad romanos. x. Fides ē ex au
ditu. sic vidimus per remuneracō
nem. in ciuitate domini virtutum.
id est in illo regno celesti.

Collect. Vnde legitur de du
obus monachis
magne deuotionis sibi inuicē pol
licentibus vt quis eorum primus
obiret. alteri superstiti nunciaret
de gaudijs illius regni celestis qui
bus anime fideles fruuntur Vnde
spiritus primi decedentis rediens
alteri aiebat. Sicut audiui sic vidi
in ciuitate domini virtutum i ciui
tate dei nostri. Sequitur de aduen
tu domini saluatoris gratias agē
do ei qui pro nobis venit incarnat

Cassi. Vnde fideles christiani
qui eis pcepta sūt secu
ti dicunt ⌊ Suscepimus ⌋ O ⌊ deus
misericordiam tuam ⌋ id est domi
num christum qui pereunti mun
do misertus est. aptum nomen vt
misericordia vocaretur qui et salua
tor vere dicitur ⌊ in medio templi
tui ⌋ hoc impletum fuit quando cri
stus fuit a sanctissima matre sua
in sinagoga illa iudeorum presen
tatus sed illo populo iudeorum ñ
credente. vocate gentes misericor
die munera perceperūt. In medio
templi dictum est vt non credenti
um improbitas grauius argua
tur qui contempserunt sequi quē

in medio eorū cō
stat eē cōspēm **Nicolau**
⌊ Secūdum nomen tuū ⌋ id est secūdum
magnitudinem nominis tui que
est infinita ⌊ ita et laus tua in fines
terre ⌋ **Cassiodorus** Ac si
dicat
Sicut in toto orbe terrarum reuerē
cia tui nominis dilatatur. Ita et in
ecclesia que per totum mundū
distenditur deuotio tibi laudis of
fertur ⌊ iusticia plena est dextera
tua ⌋ Per dexterā significat locum
vbi iusti sunt collocandi. Plena
est dextera eius iusticia qui in illā
ptem recipiuntur qui ipsius mu
nere iusti esse meruerunt. Idem
augustinus et Jeronimus ⌊ Letet
mons syon ⌋ id est ecclesia catho
lica que i speculatione populi no
scitur constituta. Nam syon specu
latio interpretatur ⌊ et exultent fi
lie iude ⌋ **Augustinus** Oms
filij cō
fessionis filij iude sunt. qa iudas
confessio interpretatur. Causam
subiungit dicens ⌊ propter iudicia
tua domi
ne ⌋ **Jeronimus**
hoc est propter iudicia tua occul
ta quia reprobati sunt iudei et ele
cti sunt gentes in fide **Hu.** Vnde apo
stolus ad
romānos vndecimo ait. O altitudo
diuiciarum sapientie et scientie dei
q̄ꝫ occulta sunt iudicia tua et inue
stigabiles vie tue ⌊ Circūdate siō
⌋ id est defendite ecclesiam in cre
dulitate vestra ⌊ et complectimini
eam ⌋ in caritate ⌊ narrate ⌋ hoc est

predicate [in turribus eius] laudem a gloriam christi. Turres sunt principes ecclesie quia sicut turris fortis est a vndique speculatur sic a sancti fortes speculatores debent esse in genere humano

Cassiodor.

vt a religioso sermone cessare nō debeant quo sanctis ordinibus obsecundant [Ponite corda vestra in virtute eius]

Jeronim⁹

nē se parent mini a caritate quā docuit qz eccē prelati non solum predicant sed hoc etiam opere habent implere [a distribuite domos eius] id est O vos doctores ecclesiarum distribuite gradus ordinacōnum canonice a sancte. non premijs corrupti. non personarum acceptione p adulationē dilapsi

Cassiodo.

distribuit autem gradus ecclesie quia officia eius distincta ordinatione disposuit. Sunt enim in illa lectores subdyaconi dyaconi presbiteri episcopi. Et q̄uis vna sit ecclesia. officia tamē continet bonorum varietate distincta. cuz additur [vt enarretis] predicando magnalia dei [in progenie altera]

Jeronimus

id est non solum his qui credunt sed his qui credituri sunt Et quid inquit enarremus.

Cassiodorus

[Quoniā hic] videlicet christus dominus qui carnalibus oculis dignatus est apparē. Hic: est pronomen articulare

Hugo

[est dominus de⁹ noster] qui nos creauit a redemit. Iteratio hec nominis ē nota confirmationis

Nicolaus

Et dicit noster. q̄a ipse dedit se nobis non solum in presenti p gratiam sed iam in futuro per gloriam Ideo o inquitur [in eternum a in seculum seculi]

Cas.

ergo deum immortalem sempiternum sine fine potentissimum christum dominum asserunt predicandum. qui in se credentes iugiter protegit ac defendit vnde subditur [Ipse reget nos in secula] Regit vtique nos ne cadamus.

Jeronimus

Ipse enim lubricos a tortuosos gressus nostros direxit in se qui est via pacis a pax nostre salutis

Cassiodorus

Quantis tibi o bone rex cura est hominum qbus tam multiplicem medicinaz dignaris ingerere visionum. Non vis semel dicere q humanitatem non pateris ignorare. vndique ammones. vndique doces a fidem nostram introductas personas damare facis vt locus ignorantie funditus videatur abscidi. Merito sanctus tuus Job dicit. Quid faciam tibi O custos hominum. Tu prestas quod nos mereri posse nescimus

Collector

dirigam⁹ igitur karissimi animum ad illam supnā dm̄ virtutū ciuitatē vbi innumeabiliū scōrum exercitus tāto letior exul

tat quanto hic durius existit affli
ctus Laboremus illic peruenire vt
quod hic audiuimus ibi aliquādo
mereamur videre quomodo illa ce
lestis ciuitas continua fruitur leti
cia vbi hymnidici angelorum cho
ri a societas supernorum ciuium
vicissim de se omnes gratulātur.
ad illam ciuitatis dei iocunditatē
auida deuotiōe properemus ad con
templandum desiderabilem domi
nostri aspectum vt eum quē pre
sentis pegrinationis regē ac ducē
habemus. etiam post huius vite
terminum principem habeamus
ac leticie largitorem. Qui cum pa
tre a spiritu sancto viuit a regnat
in secula seculorum Amen

¶ Psalmus .xlviii.

Audite hec o
mnes gentes Titulus
In finē filijs chore ps
Cass. Tituli huius ver
ba sicut sepe dēm est cūcta trahūt
ad dominum saluatorem. Ipse ei
in fine signatur. a per filios chore
intelligitur. a per psalmū fine du
bio denunciatur vt sub titulis pre
dictorum psalmorū sufficienter
est dictum vt merito ipsius vocem
venturam esse senciamus cuius tot
indicijs lāpabilis sermo pmittit

Augustinus Omnia di
uina eloqa
salubria sunt bene intelligentibus.
piculosa vo hijs qui ea volunt ad
sui cordis peruersitatē torquere.

potius q̄ suum cor ad eorum recti
tudinem corrigere. Hec est enim in
hominibus magna et vsitata per
uersitas quia cum debeant viuere
scdm voluntatem dei. deum volunt
viuere scdm voluntatem suam. Et
cui ipsi nolunt corrigi. illum volūt
depravari. rectum non arbitran
tes quod ille vult. sed quod ipsi
volunt. Solemus autē audire ho
mines murmurantes aduersus de
um: qz malis bene sit in hac vita. a
boni laborent. quasi deus peruer
sus sit et nesciat q̄d agat aut ōni
no auerterit oculos suos a rebus hu
manis Murmurant ergo homīes
qui propterea deum volunt colere
vt hic illis bene sit. quādo viderit
eos qui deum non colunt pollē at
qz florere felicitate terrena. se aūt
deum colentes laborāre i angustia
in necessitatibus. in erumna cete
ris qz difficultatibus mortalitatis
humane Contra istam vocem et
contra has blasphemias murmu
rantium cantat sermo diuinus

Ieronimus Vel spiritus
sanctus in p
sona predicatorū hunc psalmū
eo qz doceat mundi diuicias cū va
nis honoribus spernendas cauen
das qz etiam serpentis astucias q̄
hominibus predictis cogitacōes
immittit isanas. In primis itaqz
omnem orbem ad audiendum dei
verbum instanter commonet di
cens

Audite hec omnes gentes]
Vos omnes qui gentiliter
id est bestialiter viuitis [au ribus]

cordis quibus deus audit [pcipi
te] id est itelligit [qui habitatis
or **Cassiodo** p hoc q di
be] .cit qui habi
tatis orbem : accipimus christia
nos et iustos qui noverut orbem ter
rarum sic esse habitandum vt in
eius sceleratis no iplicet erroribus
[O Viqz terrigene] id est pecca
tores qui vicia terrena sectantur
[et filij hominum] vos boni et raco
nales q sequimini filiuz hominis
[simul in vnum diues et pauper
] diues pertinet ad terrigena qui
inumerosis peccatis probat opu
lentus Pauper respicit ad filios
hominum qui ambitu huius secu
li pauperes sunt vt futuras diuici
as plenissime consequantur sicut
in euangelio dicit. Beati paupes
spiritu quoniam ipsorum est reg
num celo **August** Quid per
rum. ista voluit
significare nisi quia eloqa q dictu
rus est audituri erant non solum
peccatores et impij sed etiam iusti
pmixto modo audiut omnes s cu
ventum fuerit ad red dendam rati
onem sepabuntur qui sine causa
audierunt. ab illis qui auribus p
ceperut. omnes ergo simul i vnu
audiant docentez ne segregati ab
inuicem audiant iudicantez. Et qd
est quod nunc audituri sunt .
Cassiodor [OS meum
. loquetur sapi
entiam] que pertinet ad misteria
diuina declaranda q absconditur
insipientibus huius seculi et reue
lata est puulis [et meditatio cor
dis mei prudentiaz] que pertinet
ad mores probabiles instruen
dos. Sic omnis sermo diuinus du
abus hisvirtutibus plenissimus
iudica **August** Dixit enim me
tur . ditatio cor
dis mei ne forte intelligeres euz ti
bi loqui qui in labijs haberet sa
pientiam Multi enim in labijs ha
bent et in corde non habent de qui
bus scriptura dicit. Populus iste
labijs me honorat cor autem co
rum longe est **Hugo** Sapie
a me tia enim
proprie est in corde et ore. pruden
tia vero i opere. Vnde moraliter re
prehenduntur illi qui cogitant et
loquuntur multa bona et nil faciut
opando **Cassiodorus**
rum
Postq virtute eloquentie fuerit mi
rabilis predicator duobus dixit
insignibus contineri nunc quem
admodu precepta sua possint ab
humano genere suscipi autem in
clinaturum se esse promisit vt cog
nosceret si pdicationez eius popu
lus deuotus impleret Vnde dicit [
Inclinabo in parabolam aurez
meam] Parabola est sermo expo
nens similitudines rerum videlicet
cum per vineaz intelligatur eccle
sia quasi **Nicolaus** appli
dicat cabo
intellectum meum ad intelligedu
verba legis et prophetaru que fre
quenter sunt parabolica et tunc
potero lucide trade ea alijs. Ideo
subdi **Hu** [aperiam] i. lucide
tur trada [i psalterio] i.

operatione a psalā dictum quod
est tangere. [Propositionem meā] vel
illud quod in corde propono. Et est sen
sus. factis ostendam que dico. Deinde
incipit narrare que promisit se di
cturum. Et primo de pena malorū
que a timore incipit dicit in perso
na generalis hominis. [Cur timebo
in die mala] hoc est in die iudicij
Sed nonne dominus in nocte veni
et. secundum illud math. xxv. Media
autem nocte clamor factus est. Ec
ce sponsus venit. sed iudicij dies di
citur dies propter manifestationem
operum: que nuda et aperta sunt
oculis dei. vt dicitur ad corin. v.
Facta questione respondet in pso
na malorum dicens. Ideo timēdū
est mihi. quia [iniquitas calcanei
mei circundabit me] Calcaneus
est extrema pars hominis et notat
finem vite eius vel mortem in qua i
niquitas vel pena pro iniquitate circū
dat hominem. Hunc enim iniquitas
calcanei circūdat. qui extrema vi
te sue claudit fine scelerato. quod
reprobis contingere solet. De quibus
subditur. [Qui confidūt in virtute sua]
Nicola Circa quod sciēdū
est quod iniquitas cir
cundat impium propter quam in iu
dicio condemnabitur. Ex duobus
principaliter oritur. scilicet ex presentis
prosperitatis inordinato appetitu.
et ex future felicitatis contemptu.
Circa primū dicitur. qui confidūt
id est fiduciam et fidem ponunt in vir
tute sua vel in potestate temporali in
se et in amicis suis. [Et in multitudi
ne diuiciarum suarum gloriantur]
tanquam in summo bono: et per conse
quens in abissum peccatorū labū
tur. tanquam circundati calcaneo ini
qui Cassiodo Necesse ē
tatis ei vt tales
timeant finem. qui et de re munda
na misereri nolunt et peccatorum suo
rum penas consciētia teste formidāt
Hugo quos ostendit eē de
ceptos dicens. [Fra
ter non Nicolaus quod nul
redimit] lus ab
illa sententia extreme damnatio
nis videlicet. Ite maledicti in ignē
eternum poterit redimi prece vel p̄
cio fratris vel amicorum suorum.
secundum quod dicitur prouerb. vi. Zelus
et furor viri non parcet in die vin
dicte. nec adquiescet cuiusquam preci
bus: nec recipiet pro redemptio
ne plurima Sequitur [redimet ho
mo. et c.] hoc legitur interrogatiue qua
si dicat. Ipse peccator poterit ne
seipsum redimere. quasi dicat nō.
quia in inferno nulla est redem
ptio. Ideo sequitur. [nō dabit deo
placationem suam.] id est sacrifici
um vel oblationem suam pro pec
catis suis. vnde sibi placetur de
us [Et precium redemptionis ani
me sue] similiter non poterit dare
quia erit extra statum merendi.
propter quod sequitur [Et labora
bit in eternum] in tormentis perpe
tuis positus [et viuet adhuc in finē]
vt semper sentiet penam que a mo
rientibus sentitur. propter quod
dicitur apocal. nono. In diebus
illis querent homines mortem: et
non inuenient eam, et desiderabūt

mori et fugiet mors ab eis Et hoc
modo exponit **Jeronimus.**
passum istum Non videbit Ad intelli
genciam cuius sciendum est.

Jeronimus quod si amator
mundi viderit hominem sapientem in deo de
hoc mundo migrare dicit Quid hu
ic ieiunia: quid castitas: quid ele
mosine profuerunt. nonne ipse mor
tuus est. **Nicolaus.** Quia igi
tur mundani homines vident iustos et in
iustos sapientes et stultos simili
modo mori reputant: quod non sit a
lia vita post mortem in qua iusti
premientur et stulti puniantur. et
hec est occasio currendi ad vicia si
ne freno. Unde in persona talium
dicitur sapientie secundo Ex nichi
lo nati sumus. et post hec erimus
tanquam si non fuerimus. Et postea
concluditur Venite ergo et fruamur
bonis que sunt et subditur. Nullum
pratum sit quod non pertranseat
luxuria nostra. Et per consequens
tales ponunt finem suum ultimum
in vita sua. nec post mortem querunt
aliud nisi quod remaneant in hominum
memoria. sed per talia deveniunt
ad penam inferni Igitur secundum istam
sententiam dicitur sic Non videbit

Hugo. id est non credet aut
non intelliget interi
tum gehenne qui est eternus iuxta illud

Gregorius. Qui cor in
presentibus
figit: que sequuntur supplicia non
attendit. Unde in cantico deutro

nomii dicitur. Utinam saperent et
intelligerent: ac novissima provi
derent. Perversus ergo non previ
det futurum damnationis interitum
Cum viderit sapientes morientes
temporaliter. unde sapientie .vij.
Unus introitus est omnibus ad
vitam et similis exitus: supple secundum
carnem sed multum dissimilis secundum
spiritum. quia iustus transit ad
gloriam iniustus ad penam Un
de subditur. Simul insipiens.

Jeronimus Qui dei notici
am habere con
temnit de quo apostolus ait Omnis
ignorans ignorabitur Et stultus
peribunt. Stultus vero est qui in
diviciis et non in deo sperat Et re
linquent alienis divicias suas.

Augustinus Ego discutio
sensum istum
quia inclino in parabolam aurem
meam. et video non frustra sic lo
qui scripturam. Video enim mul
tos iniquos mori: quibus succes
sores sunt filii iniquorum. filii sunt
filii alieni. Omnes enim iniquorum
sive filii sive parentes sive vicini
in hoc alieni sunt. quia illis de su
is diviciis subvenire non possunt
Quicunque in tribulatione tibi sub
venire non possunt. alieni a te fa
cti sunt. Fratres enim illius divitis
sepulti in inferno successores divi
ciarum suarum alieni fuerunt. qui a
in flammis ei ardenti subvenire non
poterant. Ait enim. Habeo quin
que fratres, unum fratrem michi non
feci qui iacebat ad ianuam meam
Et tamen si in aliquo prodesset vide

tur. Unde sequitur. [et sepulcra
eorum domus illorum] sunt in qui
bus habitant corpora eorum [in
eternum] .s. huius seculi. usque ad
resurrectionem Vel ideo dicuntur
hic esse **Jeronimus** eorum
. perpe
tua habitatio. quia non resurgũt
ut habeant vitam eternam. sed
ut damnentur in pena

Nicolaus [Tabernacula
. eorum in pro
genie et progenie] Faciunt enim
magnas et sumptuosas tũbas
que possunt permanere in multis
generationibus ad conseruandam
eorum memoriam et famam Un
de adhuc subditur [vocauerunt no
mina sua] id est dederunt causam
ut fama remaneret nominum eo
rum. [in terris suis]. quia magis
curant de fama: et in vita: et post
vitam in terra propria quam aliena.
Simile legitur secundi regum deci
mo octauo de Absalon. Unde di
citur Porro Absalon erexerat sibi
cum adhuc viueret titulum. id est
statuam que est in valle regis. Di
xerat enim. Non habeo filium. et
hoc monumentum nominis mei
Et vocatur manus Absalon: usque
ad hanc diem. Huius causa erro
ris subditur cum dicitur [Homo
cum in honore esset] Honor homi
nis consistit in hoc. quod factus est
ad imaginem dei. Capax ipsius
per cognitionem et amorem. et sic
ordinatur ad beatitudinem eternã
quam homo carnalis [non intelle
xit] se esse ad imaginem dei forma

tum. Et ideo [comparatus est iu
mentis insipientibus]. eo quod eli
gat vitam voluptuosam que voca
tur vita bestialis. primo ethicorum
[et similis factus est illis]. quia
subtracto honore imaginis dei p
dicte non differt homo a brutis
Unde et in talium carnalium per
sona dicit ecclesiastes tercio. Unus
est interitus hominis qui et iumẽ
torum. et equa utriusque conditio.
sicut moritur homo sic et illa mori
untur. nec habet aliquid homo iu
mento

Hugo

Assimila
amplius . tur enim
homo equo per luxuriam. porco
per gulositatem. Leoni per incon
sideratam audaciam. Vulpi per
dolositatem. Urso per crudelita
tem. et sic de singulis.

Nicolaus. [Hec via
illorum]
id est progressus talis in vita pre
senti [scandalum ipsis] quia facit
eos ruere de peccato in peccatum
ut dictum est [et postea in ore suo
complacebunt.] quia iactant se
de tali vita: tanquam assecuti felicita
tem huius seculi. Nam laudatur
peccator in desiderijs anime sue et
iniquus benedicitur. Sed quia non
vident nec considerant penam si
bi paratam post mortem. Ideo sub
ditur. [Sicut oues] scilicet ducte
ad occisionem et hoc ignorantes
sic isti [in inferno positi sunt]. id est
ponentur post mortem [mors de
pascet eos]. scilicet mors gehen
ne que semper corrodit miseros si
cut animalia herbas. vel sicut ve

nes corrodunt cadauera in sepul
cro· sic pena gehenne corrodet eos:
vt viuentes semper moriantur.
et moriendo semper viuant in pe
nis Deinde ostendit quis finis e
rit iustorum dicens· Et domina
buntur eorum·]id est malorum.
[iusti in matutino]. hoc est post
dormitionem corporum in resurre
ctione mortuorum: quando iudex
veniens ad iudicium sua claritate
illustrabit omnia que prius erãt
in nocte· quia tunc clare discernen
tur pij ab impijs· Et isti videlicet
pij in beatitudine dominabuntur
Ideo subditur. [et auxilium eorum]
quod habebant ab amicis carna
libus in vita presenti· [veterascet
in inferno] quia totaliter cessabit
[a gloria eorum]· que tunc eis ver
titur in magnam confusionem et
penam· iuxta illud apocalipsis de
cimooctauo· Quantum glorifica
uit se et in delicijs fuit· tantum da
te illi tormentum et luctum· Sed
quia iusti a talibus erunt liberi Io
subditur· Veruntamen deus redi
met animam meam de manu infe
ri]· id est de potestate dyaboli. [cũ
acceperit me·]de hac mortali vita
ad gloriam in eterna beatitudine.
iuxta illud· Johannis decimo se
ptimo· Iterum veniam et accipiã
vos ad meipsum· vt vbi ego sum
et vos sitis **Augustin9.**

Si visurus es hominem malum et
florentem: et dicturus es in aĩma
tua· Deus ego cognoui facta hui9
hominis· que scelera fecit iste ho

mo Et ecce floret deridet: dominatur
et extollitur· caput illi non dolet.
nichil in domo eius diminutum ẽ
Et timebis· et forte dicet cor tuum.
Me miserum puto· sine causa cre
didi· deus non respicit res huma
nas· Excitat ergo deus nos dicẽs
Ne timueris]quasi miser et ṗua
tus omnibus bonis temporalib9
[cum diues factus fuerit homo·]
viuens carnaliter et mundane. [et
cum multiplicata fuerit gloria do
mus eius]in diuicijs et in cogna
tis et in prole et amicis.

Cassiodo. Vt quid dicit
gloria domus
eius. c. vt non solum ipse verũ eti
am omnes qui ad ipsum pertinẽt
magna pompa florere videantur
Nicolaus. Sed quare isti
non debeant ti
mere causam subiungit dicens·
Quoniam cum interierit non su
met omnia·]minus enim dicit: et
plus significat· scilicet ꝙ nichil su
met neque **Hugo.** Vt sit ne
tollet· gatio vni
uersalis· et non vniuersalitas ne
gata· [neque descendet cum eo gloria
eius]id est prosperitas vite psñtis
Cassiodorus Descende
re mortu
os peccatores dicit quasi in pro
fundissimam foueam sed sine glo
ria seculari· sine turba satellitum·
sine presumptione gazarum· quo
niam nec valet aliud secum porta
re nisi vnde possit ardere· ꝙ defor
mem in alia patria respicies quẽ
hic mundissimũ preciosa veste

mirabatis. Et merito non descendet cum eo gloria eius.

Hugo. Quia anima sensualis eius. s. diuitis florentis in hoc seculo in vita ipsius benedicetur et commendabitur ab adulatoribus: qui assistunt talibus. **Cassiodo.** Et iter garrulitates et epulas pastoribus suis bene optare consueuerunt.

Jeronimus. Benedicitur ergo a stultis propter potenciam. propter victus et potus affluenciam: qui sepe proferunt non de bene viuente sed de bene pascente sententiam laudis

Augustinus. Tu dicis quod manducauit et bibit quia fecit quod voluit: quoniam splendide est epulatus. Ideo secum fecit bene. Ego dico secum male fecit. Etenim diues ille quando quotidie epulabatur splendide: bene sibi facere putabatur. Cum autem cepit ardere apud inferos tunc inuentum est male quod putabatur bene. Quod enim manducauerat apud superbos hoc digerebat apud inferos. iniquitatem dico quam ore cordis manducabat ergo in vita benedicetur et in morte torquebitur. **Nicolaus.** Confitebitur tibi o domine pater te commendans et laudans. Cum benefeceris ei. id est cum operatus fueris secum ad eius lucrum temporale: vel honorem: vel aliud simile **Cassiod.** qui si aliquid contrarium patitur blasphemare et murmurare non desinit. Nos autem pio corde omni tempore collaudemus dominum qui salutem nostram semper in aduersis et in prosperis operatur.

Nicolaus. et Introibit usque in progenies patrum suorum descendens cum eis ad infernum sicut fuit imitator paternorum scelerum.

Jeronimus. Magis enim in diuiciis quam in deo sperauit: sicut omnes patres eius. Ideo de eo dicitur Eicite eum in tenebras exteriores. ibi erit fletus et stridor dentium.

Cassiodorus. Patres enim ipsius appellauit non tantum ex semine carnis quantum quod morum imitatione secuti sunt. sicut in euangelio dicit incredulis. Vos ex patre diabolo estis. Addidit Et usque in eternum non videbit lumen. quia sicut peccata tenebrosa sunt. ita peccatoribus lumen sapiencie auferetur. Et bene dixit. in eternum non videbit lumen. **Nicolaus.** Nam hic non habet lumen gracie neque in futuro habebit lumen glorie. **Augustinus** quia et hic cum esset in tenebris erat gaudens in falsis bonis et non amans vera bona. et ideo hinc ad tartarum ibit. et a tenebris somniorum excipient eum tenebre tormentorum. Sed quare hoc. quia Homo cum in honore esset non intellexit.

Cassiodo. Nam quāuis
peccator in ho
nore sit dum viuit. tamen qa por
tat dei imaginem. id ē habet ratiōz
scdm quam deberet suo creatori o
bedire. recte dicitur dignitatem su
am non intelligere dum talia facit
que ab ipso creatore videntur omī
no discrepare. ppter quod [compa
ratus est iumentis insipientibus
et similis factus est illis] Postq̄
enim omnia que fuerunt dicenda
premonuit pulcerrimū psalmum
repetita versus parilitate conclusit
vt se peccator a malo proposito re
moueret cum notatam deformita
tem suam iterata increpatione co
gnosceret. Legendus est igitur se
pe psalmus iste et in thesaurario
memorie reponendus quando ipē
in principio ammonet: vt cordis
auribus audiatur. Ipse enim te
statur eius meritum: qui cum ab
vniuersis mundi partibus mo
nuit studiose audiendū. totum qz
continet quicquid ad inspectiuam
quicquid ad moralem pertinz di
sciplinam sicut supra pollicitus ē.
dicens. Os meum loquetur sapiē
ciam et meditatio cordis mei pru
denciam **Collector** Discam⁹
igit̄ frēs
karissimi mores nostros compo
nere. temporalia cuncta despicere.
honorem transeuntem contemne
re. et eternam gloriam amare. Ad
hoc enim dominus dedit nobis in
tellectum vt mandatis eius obedi
amus. precepit enim vt amemus
celestia et contemnamus terrena
vnde dicit. Nolite diligere ea que
in mundo sunt. ne cum ipso mūdo
et concupiscencijs eius pereatis.

Jeronimus. Deprecemur
quoqz deuz:
vt ipse nobis tribuat intellectum
quatinus dum ea que videntur cō
temnimus ad illa que non videtur
bona videlicz celestia peruenire me
reamur prestante domino nostro
ihesu xpō cui est honor et gloria i
secula seculoꝝ Amen

Psalmus. xlix.

Deus deoꝝ do
Titulus. psal. Asaph

Cassiodorus. Asaph
fuit fili
us barathiel qui. ij. paralippo. vi.
legitur electus inter quatuor can
torum magistros. vt instrumen
tis musicis psalmos domino per
sonaret. hic pro sui nominis inter
pretatione in hoc titulo meruit ad
hiberi. Asaph enim interpretatur
latine congregatio: que nunc est
in populis christianis. Et loquit̄
in hoc psalmo de primo et secundo
aduentu domini christi. psalmus
enim iste discernit iustos ab iniu
stis. celestes a terrenis. sanctos a
peccatoribus protestatur. in quo
propheta non se locutum sed ipm
dominū pronunciat dicens.

Deus deorum
dominus loc̄ **Nicola⁹**
Ad cuius intellectum sciendum q̄
in plurali dij aliqn̄ in scriptura di

cuntur ꝓphete ꝛ sancti homines qꝛ
pre alijs sunt pꝛincipes deitatis. et
hoc modo dicitur infra. lxxxi. psal.
Ego dixi dij estis ꝛ filij excelsi oēs
Et ɓm ꝙ exponit saluator. Joh. xi
ca. di. Jllos dixit deos ad quos ser
mo dei factus est. Scōm hoc igit
dicitur.
Deus deorum dominus ꝛ ille
qui est verus deus ꝛ domin⁹
deorum .i. sanctorum ꝓphetarum:
ꝛ apostolorum dominus cristus
Licet enim sit dominus omnium gene
raliter per creationem. tamen san
ctorum hominū dominus est speci
aliter inquantum obediunt ei sicut
fidelis seruus domino suo locut⁹ ē
.s. in humanitate assumpta Vnde
ipse dixit iohannis octauo. princi
pium qui ꝛ loquor vobis. ꝛ vo
cauit terram Ab ortu solis vsqꝫ
ad occasum eius. hic secundum
hebraicam veritatem est finis pri
mi versus huius psalmi. ꝛ est sen
sus ꝙ vocauit habitantes in ter
ra ab ortu solis vsqꝫ ad occasum:
ad legem euangelicam per se ꝛ p
Apostolos quos misit in mundū
scōm ꝙ dicit in psal. xviij. Jn oēz
terram exiuit sonus eorum: ꝛ in
fines orbis terre verba eorum ex
syon species decoris eius.

Cassiodo. De hac enim ver
be Apostoli exe
untes speciem decoris eius id ē hu
manitatem christi dei: que erat spe
ciosa sine peccato annunciauerūt
in toto orbe terrarum. Vt dictū fu
erat .y. saye secundo De syon exibit
lex. ꝛ verbum domini de iherusalē.

Nicolaus. quia doctrina
legis euangeli
ce inde deriuata est ad alias ptes
Deus manifeste veniet Hic agit
de secundo aduentu christi quan
do veniet ad iudicium. qui erit val
de manifestus scōm ꝙ dicit salua
tor Math. xxiiij. Sicut fulgur exit
ab oriente ꝛ paret in occidentem
ita erit aduentus filij hominis. vn
de dicit. Deus manifeste veniet qꝛ
christus deus in humana natura
apparebit in iudicio: in qua fuit
iudicatus coram pylato. sicut scri
ptum est in apocal. Et videbit euz
omnis oculus. Deus noster in
quem nos christiani credimus.
veniet dico manifeste ꝛ non sile
bit

Augustin⁹ Ipse si
let mo
do. quia patitur quotidie peccato
res mala facientes. et eum non cu
rantes. Silet adhuc a iudicio. oc
cultus est in celo. ꝛ adhuc inter
pellat pro nobis patrem. paciēs
est super peccatores: non exercēs
iram. ipsos ad penitenciam expe
ctat. Vnde ipse. ysa. xlij. ait Tacui
semper. silui. pacificus fui quasi p
turiens loquor Ipse enim veniēs
ad iudicium loquitur quasi ptu
riens in maxima asperitate ꝛ ira
peccatoribus dicens. Math. xxv
Jte maledicti in ignem eternum.
Quomodo autem aduentus eius
erit manifestus ostendit cum sub
iungit Ignis in conspectu eius
ardescet

Hugo. Precedet enī
eū ignis ma
terialis qui comburet supficiē ter

ꝗ aera q̃uantum aſcenderūt pecca
ta hominū ꝗ fumus idolatrie
Jeronimus. Ignis hic duplicē iteꝶ
ligitur habere virtutē. Illuminat
enī ꝗ exurit. gaudeant iuſti qꝛ illu
minabūtur ab eo. timeāt peccato
res quia exurendi ſunt ab eo.
Hugo Hic ignis purgabit
quicq̄d purgandum
inuenerit in bonis inuoluet autē
malos vt exuret ſicut in alio pſal
mo dicit. Ignis ante ipſum p̄cedet
ꝗ inflāmabit in circuitu inimicos
ei⁹. [Et in circuitu ei⁹ tēpeſtas va
lida] **Caſſiodor.** Hec tē
peſtas
que non ventis agitur nec procel
ſeuientibus excitatur Iudicacio
domini indicatur quā ꝗ improuiſa
veniet ꝗ diſceptationem ſuam ni
mia claritate raptabit. et erit vali
da quia omne genus hominū pro
ſuis meritis momentanea celerita
te diſcernet. ſicut dicit apoſtolus
In momento in ictu oculi in nouiſſiā
tuba **Jeronim⁹** Et ſepabit
paleam a
granis malos a bonis ꝗ q̄s ignis
exurit: tempeſtas inuoluit.
Auguſt. Excruciat vnuſquiſ
qꝫ cor ſuum ꝗ vide
at quid ibi fidei teneat. Si credim⁹
futurum iudicium fratres. bene vi
uamus. tempus miſericordie nūc
eſt. tempus iudicij tunc erit. ad
quod iudicium dominus veniens
[Aduocabit celum deſurſum]
Gloſa. Quod ſic legitur. do
minus veniens de
ſurſū i. a patre aduocabit celum
Jeronim⁹ i. apoſtolos ꝗ
omnes ſanctos
qui deſpectis terrenis q̄ ſurſū ſunt
ſapiunt [ꝗ terrā] i. terrenos pcō
res] **Hugo** aduocabit dico
hos [diſcernere]
i. vt per ſuā ſentenciā diſcernat
ꝗ diuidat [pplm ſuum] ſ. bonos a
malis **Jeronimus.** videli
cet vt
celeſtes ponantur ad dexteram. ꝗ
hij ſ. peccatores ad ſiniſtram col
locentur. quibus dicturus eſt i iu
dicio. Ite maledicti in ignem eter
nū. ꝗ ad ſcōs Ite in vitam eternā.
Caſſiodorus Et vide qꝛ i
p̄mo aduē
tu ſuo dn̄s i diſcreto vocauerat oēs
vt admoniti in hoc mūdo corrige
re debuiſſent. ſicut in euangelio di
cit. Et exierunt in exitus viarum.
ꝗ vocauerunt quos inuenerūt bo
nos ꝗ malos. In fine autem mūdi
aduocat omnes vt iuſtos iam di
ſcernat ab impijs: ne vlterius ſic
hic confuſis habitationib⁹ miſce
antur. Deinde eccleſia xpi verbaſa
cit ad angelos qui miniſterio ſuo
in fine ſeculi ſanctos de vniuerſo
mundo congregabunt. quibus di
cit. [Congregate] o vos angeli.
[illi] ſ. chriſto. [ſanctos eius] q̄ſ
cunqꝫ fideles [qui] videlicet ſancti
Jeronimus [ordinant] i.
predicant ꝗ i
plent [teſtamentū eius] ſ. nouū
ſup vetus. h° e ſup ſacrificia. ſ. pe
cudū **Caſſiodo.** Ordināt
teſtamē

tum eius qui faciūt ea que i testa
menti serie cognouerunt vt hospi
tem suscipere. elemosinam dare ca
ritati studere. hoc eni supra sacrifi
ciū pecudū domino ɔstat acceptū
Jeroni. In hijs enim misera
tionibus deus super
omnibus sacrificijs delectatur
Hugo. Et annūciabūt ce
li i. viri spirituales
iusticiam eius qua discernet bo
nos a malis. reddens vnicuiqꝫ ſm
ꝙ meruit quoniaʒ deus iudex ē
Si enim purus homo iudex esset:
posset falli vel corrumpi aut vinci
ꝛ sic impediretur iusticia. Sed de⁹
est iudex qui nec falli nec corrūpi
nec superari poterit. Et quia supra
dixit ꝓpheta. Deus deorū domin⁹
locutus est. Consequēter declarat
quid locutus est dicēs Audi cor
de intelligendo popule meus quē
elegi cui legem dedi a quo carnem
assumpsi ꝛ sic loquar israhel
Nicolaus. xp̄s enim i ꝓ
pria persoā
predicauit filijs israhel. Et si aliqñ
alijs predicauit vt samaritanis.
tamen hoc fuit ita raro ꝙ q̄i nihil
reputatur respectiue. ꝓpter quod
Mat. xv. Nō sū missus nisi ad oues
que perierūt domus israhel. ꝛ te
stificabor tibi verb et factis ꝙ de
us tuus ego sum. Repeticō ista
mentem solidat: ne semel dicta le
uia viderentur. Deus sum p omni
potenciam. tuus vero per graciam
Deitatem autem testificatus ē ver
bis. Joh. x. Ego ꝛ pater vnum su
mus. factis sepe testificatus est se

deum ēsse. faciēdo miracula p ipe
riū ꝓpria ptāte qđ ē solius deitatis
Hugo Sed qꝛ iudei dicere pos
sent quia deus nr̄ es.
Ideo offerre tibi debem⁹ sacrificia
ad quod respondet Non in sacrifi
cijs tuis i. veteris testamenti.
Nicola⁹ arguam te. tan
ꝙ reprehensibileꝫ
si omittantur ꝛ hoc a tēpore passio
is mee. qꝛ vsqꝫ tūc offerēda erāt ex
obediencia dei. Holocausta autem
tua in cōspectu meo sūt semp. Ne
gatio que ponitur i principio hu
ius versus. s. non: etiaꝫ in ista clau
sula intelligitur. ꝛ est sensus. olo
causta tua n̄ sunt in ɔspectu meo
semper. i. de cetero non sūt mihi ac
cepta. Et hoc mō loq̄t scriptura in
p̄s. precedenti. vbi dicitur. Nō da
bit deo placationem suā. ꝛ preciū
redemptionis aīe sue. subintelligi
tur. similiter non dabit. Non ac
cipiam de domo tua vitulos. q̄si
dicat sicut sacrificia veteris legis
non sunt ampli⁹ michi accepta ra
tione obediencie. Ita nec ratione i
digencie. qm̄ oia aīalia mea sūt.
Cassio. Glosus doctor ꝛ p
fectissimus institu
tor iudaicū ꝑplm volens a reb⁹ car
nalib⁹ amouē ꝛ ad spūalia sacrā
pducē. pecudū sacrificia iā n̄ dicit
expq̄ren
da **Hu.** Et quia iuxta litterā
cetera plana sunt vs
qꝫ ad illū versiculū Immola deo sa
crificium laudis. iuxta sensum mo
ralem p̄t intelligi quod predictuꝫ
ē hoc modo. Laudi laude cordis ꝛ
obedi mihi tu q̄ es popule meus

quẽm precioſo ſanguine redemi.
Tu in{q̃} audi vt ſcias quid a te ve
lim. [et loquar yſrahel] id eſt tibi qui
debes me videre in contemplatiõe
[et teſtificabor] in conſciencia tua
[tibi] quia [deus tuus ego ſum.]
Deus omniũ ſum per potenciam:
qua omnes creaui. et deus tuus e
go ſum per graciam. Vnde Apo
ſtolus. ad romã. viij. Ipſe ſpiritus
reddit teſtimoniũ ſpiritui noſtro.
quod ſumus filij dei. [non in ſacrifici
is tuis ar

Jeronimus.

guam te]
quia corde contrito delector. Vnde
ps. Sacrificium deo ſpiritus cõtri
bulatus. [Olocauſta autem tua]
id eſt obediencia tua et orationes tue
in quibus te totum offers tan{q̃}
ſuauitatis

Hugo.

[in cõſpectu
incenſi meo ſũt
ſemper] id eſt michi placent [nõ accipiam
de domo tua vitulos. ne{q̃} de gregi
bus tuis hircos]. Per vitulos in
telliguntur inobedientes propter
vitulorum inſolenciã. Per hircos: {q̃}
habent exterius aſperitatem in pel
le ſignantur ipocrite. Quaſi ergo
dicat de congregatione et de cõuen
tibus veſtris non ſunt michi acce
pti inobedientes ipocrite [Quoni
am mee ſunt omnes fere ſiluarũ]
id eſt omnes fideles qui in iſtius ſecu
li nemoribus verſantur. [iumẽta
in montibus] id eſt paſtores qui por
tant onera ſubditorum in prelatu
ris [et boues] id eſt omnes penitentes
qui arant terram corporis ſui per
penitenciam. Vel boues doctores
ſunt: qui triturant ſacram ſcriptu

ram. [Cognoui omnia volatilia
celi] id eſt omnes contemplatiuos. {q̃}
rum conuerſatio eſt in celis vt di
citur ad philipp. iij. [et pulcritudo
agri mecum eſt.] Per pulcritudi
nem agri ſignificatur honeſta vi
ta laicorum qui ſunt colendi vt a
gri diligencia et predicatione pre
latorum et doctorum. Vnde in can
ticis vij. Egrediamur in agrum. cõ
moremur in villis. Egrediamur
ad predicandum. et cõmoremur
ad confeſſiones audiendum.
[Si eſuriero non dicam tibi].

Jeronimus.

Eſurire deſi
derat deus nõ in eſcis cor
ruptibilibus. ſed vt faciat quis vo
luntatẽ eius. Ipſe enim ſcit {q̃} ſunt eius.
quorum bonã cõuerſacõnẽ ipſe eſurit
[meus eſt enim orbis terre] id eſt ſancta
eccleſia per orbẽ terrarum diffuſa [et pleni
tudo eius] omnes eius incole aſcribũ
tur noi meo quia xpiani dicũtur ſed
quia non omnes elegit ſubiungitur

Hugo.

[Nunquid mãducabo
carnes taurorum] id eſt nun
quid delectabor in macerac̃õe ſup
borum [aut ſanguinem hircorum pota
bo]. Per hircũ ipocrita ſignatur
Sanguis hirci frangit adamantẽ
et lingua ipocrite virorum cõſtantẽ per
turbat et frangit. contenc̃ões igitur et
ſimulationes ipocritarum dñs rep
bat quibus nec paſcitur nec delectatur

Cassi.

Poſt{q̃} dñs expreſſit {q̃}
reſpuit. cõſequenter declarat
{q̃} ipſe poſcit

Nicolaus.

Vñ amo
to ſacrificio veteris legis quod fiebat
de pecoribus. hortatur nos ad ſacri
ficiũ noue legis quod tradidit nobis

de suo ꝓprio corpore faciendū scdm
q̄ dicitur lu. xxij. Cum dixisset.
Hoc est corpus meum quod pro
vobis tradetͬ statim subdidit ⌊Hoc fa
cite i meā cōmemoracōz. vn̄ dic ⌊Im
mola deo sacrificiū laudis⌋ v̄ sacri
ficiū eukaristie q̄d immolatur cū
laudibus **Cas.** Ille ꝑfecto di
diuinis. gne offert hoc
sacrificium qui a terrenis vicijs ē
segregatus ⁊ moritur seculo vt fi
at hostia acceptabilis christo
Jeronim⁹ Hoc est sacrifi
. ciū ⁊ acceptabi
le hoc est holocaustum pingue vt
laudetur deus ab homine quez cre
auit quem redemit cui ⁊ regnū ce
leste promittit. ⌊⁊ redde altissimo
vota **Nicolaus** que pro
tua⌋ . misisti i
baptismo renunciando dyabolo ⁊
omnibus eius operibus. ⁊ h° q̄n
tum ad omnes catholicos. Et que
promisisti in susceptione sacri ordi
nis. vel in professione religionis.
⁊ hoc quantum ad clericos ⁊ reli
giosos. Vel que promisisti in ordi
ne matrimonij ⁊ hoc quantum ad
coniugatos. Tu ergo cuiuscunqꝫ
status existis si non reddis quod
vouisti digne nō accipis h° sacra
mentū **Cassiodo.** Postq̄
. dixit q̄li
sacrificio placaretur. nunc oblacō
nis ipsius premiū pollicetur dicēs
⌊Et inuoca me⌋ Hoc precepit:
ne quis spem haberet in terreno so
lacio vbi caduca sunt vniuersa ⁊
plus infirma solacia. ⁊ addit ⌊in
die tribulationis. **Nicola**
us. id est temptationis. ⁊
⌊eruam te⌋ sicut dicit Apostolus.
prima ad corinth. decimo. Fidelis
deus qui non patietur vos tempta
ri vltra id quod potestis. sed faci
et cum temptatione auxiliū vt pos
sitis sustinere ⌊⁊ honorificab̄ me⌋
id est magnum auxiliatorem me
pronuncies ⁊ sic eris michi causa
honoris. dando alijs exemplum:
vt me ho **Cassiodorus**
norent.
Et quia superius dixerat dominus
Immola deo sacrificium laudis.
nunc prauos a laude sua exclubit.
ne lingua eorum presumat deo
laudes canere. quibus turpis con
sciencia poterat obuiare. vn̄ dicit
⌊Peccatori autem dixit deus q̄re
Hugo tu enarras iusticias
meas:⌋ que sunt de p̄
mijs bonorum. ⁊ de penis maloꝝ
Cassiodorus. Hoc est
. de illis
peccatoribus intelligendum. qui
corde indurati sunt. ⁊ a scelerum su
orum prauitate non desinunt. Ce
terum conuersis ⁊ penitentibus
laudes non interdicit diuina demē
cia. Sequitur. ⌊et assumis⌋ indi
gna presumptione. ⌊testamentū
meum.⌋ tam nouum q̄ꝫ vetus ⌊p
os tuum⌋ Hoc interdicit pecca
tori ne per os sceleratum atqꝫ blas
phemum sancta ⁊ veneranda ver
ba posse progredi videantur In
cipit enumeratio eorum quibus
dei verbum interdictū esse cogno
scitur. Vnde dicit. ⌊Tu vero odi
sti disciplinam⌋ Odit disciplinam

quí ad correctiones iustas iniquā
presumptione remurmurat.

Jeronimus. [a proiecisti sermoēs
meos retrorsū]: quia que predica
bas in ecclesia non custodiebas i
vita. **Nicolaus.** Deinde
magis i
particulari exprimit vicia pctōrū
dicens. [Si videbas furem curre
bas cum eo]: videlicet in furto ei9
participando. vel exemplo illius
aliud furtum committendo. aut se
quendo concupiscenciam oculorū
tuorum. [a cum adulteris portio
nem tuam ponebas] quando ei l
in adulteris laudibus vel in consē
taneis voluptatibus es adiunct9.

Cassiodo. Quia si quis dā
do pecuñas aut
consiliando: aut laudando ammi
nicula prebet adultero. quibus vo
ta sua perficiat. habere ibi sine
dubio dinoscitur porcōnem. Nam
si sui facultas suppetit a a malo ñ
reuocat excedentem. Ipse quoq3 p
ticeps probatur erroris. quia debe
mus hanc consciēciam caritati vt
neq3 nos neq3 alios perire patia
mur. Hec littera ita debet accipi:
vt in his peccatis prehabitis oīa
crimina vetuisse videatur.

Jeroni. Quibus cū tu pecca
tor commiscueras
portionem tuam quam cum deo a
angelis habere debueras pones
illam in
inferno. **Cassiodo.** postq̄
de fur
to atq3 adulterio arguit peccato
res. nunc etiam de consciencie pra

uitate a lingue dolositate accusā
ir cum dicit [Os tuum] id est co
gitatio cordis tui [abundauit ma
licia]. Tunc enim malicia cordis
bundat quādo i istius seculi dele
ctationibus mens humana pro
ditur a per diuersa genera pec
catorum iniqua voluntate grassa
tur. [a lingua tua concinnabat do
los] id est componebat.

Jeronimus. Hoc mltis
modis intel
ligi debet. nam qui falsum laudat
dolum facit. a qui cōsilia maligna
prestiterit: in eadē iniquitate ver
satur. Et qui male agendo bene lo
quitur: in hac prauitate deducitur.
Et quicq̄d postremo verū aut sim
plex non fuerit dolosis moribus
applicatur. Aptissime āt positum
est [cōcinnabat] qr decipie ncium
mos ē sic falsa cōponere. vt in ali
quo lepore verbo2 audientiū auri
bus blandiantur. sicut in. liiij. ps
est dictū. Molliti sūt sermoēs ei9
super oleum. a ipsi sunt iacula.

Hugo. Consequēter redargu
it pctōrem qr iponit
fratri falsū crimē dicēs. [Sedēs]
cū studio nocendi [aduersus fra
trem tuū lo
quebaris] **Nico.** falsē ipsum
accusando i
iudicio vel calumniose ipsum ob
iurgando [a aduersus filiū mřis
tue] i. aduersus proximū tuum.

Cassi. qui est filí9 matris tue
viz ecclesie catholice. q̄
tibi p regñacōis pcū frm̄ caritate
cōiunctus est [ponebas scandalū]
ꝑbendo ei occasionē ruine ex v̄bis

tuis malis **Jeronimus.**
a factis.
Hec fecisti et tacui. quia exami
nanda ea futuro iudicio reseruaui
Nicolaus. Deus enim mala
nostra non statim
punit sed frequenter differt secundum
ordinem sapientie sue. Et ideo vide
tur malis ꝙ nõ debeat alias puni
re. Ideo subditur. Existimasti
o tu inique ꝙ ero tibi similis. id est
ꝙ non displiceant michi peccata
tua. eo ꝙ non statim punio ipsa.
sed expecto tempus debitum. Ideo
subditur. arguam te. saltem in mor
te. **Jeronimus.** Vel in iudi
cio futuro:
cum in sinistra parte sedis mee fu
eris collocatus. Statuam. tunc
peccata tua contra faciem tuam.
Hugo. quia peccata tua te
accusabũt ꝑ remor
sum consciencie: quasi quedam ꝑ
sone stantes
contra te. **Cassiodo.**
Per hanc autem sententiam: futu
ri iudicij cognoscimus qualitatem
quia omnis peccator ante se vide
bit stare quod se putabat obliui
onis beneficio ꝑtransisse. horror im
mensus formido inestimabilis il
la. homines videre per quos se no
runt ad eterna supplicia peruenire
Vnde Jere. ij. ait. Arguet te mali
cia tua. **Hugo.** propter quod ꝑ
pheta monet
penitentes vel peccatores vt cõuer
tantur dicens. Intelligite. id est
in corde reuoluite. hec. videlicet su
pradicta quid dñs reprobet. et qd

requirat. qui obliuiscimini deum.
Cassiodo. et qui contemni
tis iniqua ꝑsũ
ptione precepta ipsius. ne quan
do. id est ne aliquando. rapiat. id est
rapi vos **Nicolaus.** de pñti
permittat. vita
ad mortem vel ad iudicium. et nõ
sit qui eripiat. quia in inferno nul
la est re **Cassiodo.** qñ do
demptio minus
ad vindictam trahit. non est qui
liberare possit. Ad ictum quippe cũ
et ipse auctor criminũ eterna cruci
atione damnetur. Sacrificium
laudis honorificabit me. non
quale scelerati canunt. sed quale
pura mens consueuit offerre. Ipsum
enĩ sacrificium laudis honorat do
minũ. quod puritate fidei: et actio
nũ probitate fuerit immolatum.
Jeronimus. de omni bo
no qd sancti
faciunt deus honoratur. Vnde dicit
sanctus paulus. quodcũque facitis
in verbo aut in opere. omnia in glo
riam dei facite. vt secundum euangeliũ
videant opera vestra bona et glori
ficent patrem vr̃m qui in celis est
August. Ab hoc sacrificio
excluduntur q̃ ma
le viuũt: et bene dicunt. quia qui
male viuendo offendunt deum nõ
laudant. Sequitur. et illic iter
Jeronimus. Christi iter
per opera sã
ctorum est. in q̃o ostendã illi salutare dei.
Hugo. et manifestabo me
ipsum illi: qui prece
pto dei patris saluaui mundum.

Cassio. Vel illic hoc est in sa
crificio laudis est iter
hoc est beatissima psalmodia que
ducit ad dominū christum Glosa
Scita que ducit ad celi terreqꝫ cre
atorem. Verum istud iter non pe
dibus sed sanctis mentibus ābu
latur. Quod si puro corde gradia
mur nos ducit ad christum sitqꝫ
nobis illa scala Jacob. que ascen
dentes perducebat ad celos

Augustin9. In princip
io huius p̄s
quantum nobis valeat sermo di
ad correctionem vite nostre: ⁊ ad
speranda premia eiusqꝫ penas me
tuendas vnusquisqꝫ in se meciat.
⁊ consicienciam suam ante oculos
eius sine dolo ponat. nec sibi blan
diatur in tanto periculo. quoniaꝫ
ipse domin9 deus noster nulli blā
ditur. ⁊ si consolatur nos promit
tendo bona sua ⁊ confirmando speꝫ
nostram. male viuentibus tamen
⁊ contemnentibus verbum suuꝫ
omnino non parcit. Interroget se
vnusquisqꝫ dum tempus est ⁊ vbi
sit videat. ⁊ aut perseueret in bo
no aut mutetur a malo. Sic enim
dicit in hoc psalmo. non quicun
qꝫ homo: aut non quicunqꝫ ange
lus sed deus deoꝝ dn̄s locutus ē.

Collector. In quo psal. hor
ribili premoniti
one nostris incutitur mentibus il
la extremi iudicij dies metuenda
de qua sophonias ꝓpheta primo
dicit. Dies illa dies ire. dies tribu
lationis ⁊ angustie. dies calami
tatis ⁊ miserie. dies tenebrarum
⁊ caliginis. dies nebule ⁊ turbis.
dies tube ⁊ clangoris. In qua vni
uersorum actus durissima exami
nabuntur discussione. Quapropter
preueniamus faciem nostri iudi
cis. in compunctione cordis fletu
lacrimarum: priusq̄ ab hac vita
rapiamur ad iudiciū. dum adhuc
nobis tempora restant penitudis
quatinus ab hac terrestri domo
nostra educti. placatum inueniā
mus dominum: ac redemptorem
nostrum ihesum. cui cum patre et
spiritu sancto est honor ⁊ gloria
in secula seculorum Amen.

Psalmus .l.

Miserere mei deus secundū

magnam misericordiam tuam.
Titulus. Psalmus dauid: cum
venit ad eum nathan propheta:
quando intrauit ad bethsabee.

Nicolaus. Sciendum q̄
hoc non fuit
immediate post adulterium quod
commisit dauid cum bethsabee.
sed quando post mortem vrie da
uid accepit ipsam in vxorem. tūc
venit Nathan ad arguendum da
uid de peccato adulterij: vt habe
tur secundi regum duodecimo

Crisostomus. super e
undem
psalmum. Nathan igitur ꝓpheta
veniēs arguere dauid de pctō suo
nō dixit o iniq̄. o imūde. o adulte

o homicida. sed senten͠ciam qua
sanaret vulnus peccati ad temp⁹
abscondit sub vmbra parabole
dicens. Duo inquit viri erant in ci
uitate vna. vn⁹ diues ⁊ alt̃ paup
Diues habebat centū oues. pau
per solam ouiculam. Diues paupe
ri vicino abstulit solam suā oui
culam. Judicante igitur dauid. ꝙ
diues qui hoc fecerat dignus eēt
morte respondit Nathan. sic tu feci
sti. qui cum multas vxores ⁊ cōcu
binas haberes. vnam quam ha
bebat vrias rapuisti. Dauid ergo
velocius rediens ad consciencia
dixit Peccaui domino. Statimqꝫ ꝓ
pheta adiecit. Dominus transtu
lit peccatum tuum. Non morieris
Hec dico vt audiant peccatores.
⁊ qui in multis delictis sunt non
desperent. medicinam domini tan
tum feliciter peniteant. Attendāt
ꝙ bonitas ⁊ indulgencia clemen
tissimi dei sine mora secuta est pt⁹
confessionem fidelissimi famuli ei⁹
Vnde alter propheta. Dic tu prior
iniquitates tuas vt iustificeris

Cassiodorus

latronis. quidē nos
inuitat repentina confessio. Petri
lacrimas subito gaudemus fuisse
respectas Blanditur nobis momē
tanea humilitas publicani. Dauid
autem dum sua peccata prolixius
nititur detergere. dedit exemplum
vnde se generalitas possit absolue
re. Crisostomus. Considerate
ergo diligentius siue iusti siue pec
catores. vtriqꝫ enī parti vtilis est
iste psalmus. peccatori autem ne
semetipsum despiciat aut propter
magnitudinē peccatoꝝ suoꝝ de dei
clemencia desperet. Justo autē ne
in prosperitate aut aliqua pacis se
curitate consistens per negligenci
am aut desidiam obtorpescat. Quis
enim de se possit confidere: quando
prophetam audiuerit ī tantis pec
catis lapsum. de quo ipse deus ta
le protulerat testimoniū. Inueni
dauid filium yesse virum scd̄m cor
meum. Iste inquam vir qui besti
as superauit: qui Goliam interfe
cit leonem suffocauit. qui vrsum
constrangulauit. vt habetur pri
mi Reg. xvij. Qui in regali culmine
vitam monachi imitabatur. Dice
batqꝫ. Non margaritis ornato le
ctum meum. sed lacrimis per sin
gulas noctes lauabo stratum meū
In die procurabat palacium. et
nocte deo vacabat. vt si forte ī die
aliquid contraxisset peccati. ꝑ no
ctes lacrimis expiaret. et tanꝗ̄ in
portu quietus degens familiaris
colloqueretur deo. Iste autem ta
lis ac tantus vir: spiritus sancti
graciam habens in iuuenili etate
senior qui vsqꝫ ad ethera celi per
uenit. vt desuper mereretur lau
dari post victoriam bellorum. pt⁹
sobrietatem post castitatem. post
modestiam: cum obtinuisset re
gnum gentesqꝫ subiugasset. ⁊ pax
vniuersa teneret. tunc negligenti
or ⁊ segnior factus est. vt addiscat
quantum bonum sit tribulatio: q̄
tanꝗ̄ virtutum omniū mater est
Interea dū hec securitas esset: cōti
git vt deambulans in meridie in

solario domus regie curioso oculo
videret mulierem ex aduerso se la
uantem ⁊ concupisceret eam. Erat
mulier pulcra valde. sed pulcritu
do non est in culpa. quia pulcritu
do est dei donum. Sed quid est spe
ciosa mulier ⁊c. sepulcrum dealbatū
nisi fuerit sobria casta ⁊ pudica.
pulcrido est sine hijs virtutibus
patens precipicium. venenum insi
pientibus compositum. Decus ei
marcescit corporis infirmitate. ⁊
pulcritudo egritudine tabescit. Ani
me autem pulcritudo immortalis
est ⁊ eterna. Videns itaqȝ dauid
mulierem militis speciosam sagit
ta libidinis tactus est corde per fe
nestras oculorum. Audiant curi
osi qui pulcritudines considerant
alienas in spectaculis theatralib9
⁊ ad excusandas excusationes in
peccatis dicunt Spectamus quidē
sed nihil nocemur. Dauid tantus
ac talis lesus est ⁊ tu. te putas nō
posse ledi. Ille lesus est qui tantā
habebat spiritus graciam. ⁊ tibi
quomodo potero credere sine vul
nere euasisse. ⁊c. ⁊ ille quidem non
vidit meretricem nisi de solario do
mus sue. Tu autem in theatro vbi
⁊ locus condemnat animam sapiē
tem. Ubi enim non solum vides
res infaustas. sed etiā audis spur
ciloquia et ex ipso incessu meretri
cis habituqȝ molliris vbi audi
tu et cantu dyabolico leduntur
aures. ⁊ vndiqȝ percutitur mens
tua. ⁊ cum tante sint corruptele
tantaqȝ precipicia quomō possum
tibi credere ꝙ a talibus bestijs vul

neratus non sis. ⁊c. Nunquid lapi
deus es aut ferreus es. ⁊ non arde
bis. ⁊c. pone lucernam in fenum si po
tes dicere. quoniam non exuritur
fenum. ⁊c. quod autem fenum est
hoc est no-
stra naturā. **Augusti.** Atten
dendā est ergo infirmitas carnis ⁊ recor
danda sunt verba apostoli dicen
tis. Non regnet peccatum in vr̄o
mortali corpore. Non dixit non sit.
sed non regnet. Inest peccatum cui
delectaris. regnat si consenseris.
sed respondes. fortiter me teneo.
nunquid tu fortior ꝙ dauid. ⁊c.

Cassiodo. O peccata in re-
bus letissimis
plus cauenda. Dauid in saulis p-
secutione numerosas virtutes ex
ercuit qui positus in regni securita
te deliquit. quo facto docemur feli
citatem mundi istius non oporte
re perquiri. quando magis in affli
ctione proficitur ⁊ in prosperitati
bus plerumqȝ peccatur. Dauid ita-
qȝ exemplar peccatoris vel peniten
tium non excusans peccatum suū
sed ipsum publice confitens mise
ricordiā domini humiliter implo
rat dicens

Miserere mei deus

Hugo. quia miser factus
sum per peccatum
quia vt habetur in prouerb. xiiij.
Miseros facit homines peccatum
et quia magna est miseria mea.
miserere mei. secūdum magnam mi
sericordi-
am tuā **Jeronim9.** est mi
nor

misericordia dei hic i presenti hoc
est quia homo cum non esset: ex ni
chilo creauit illum deus vt esset. et
regit ac gubernat. Maior miseri
cordia est quando ipsum hominem
quem creauit et recreauit et in futu
ro remu
nerat.

Cassiodorus

Quis enarrare sufficiat quanta dei
sit misericordia vt mundi creatorem
de celo deposuerit et terreno corpore
induerit conditorem. eum qui in eter
nitate patri manet equalis. mor
talitate coequauerit et nobis. for
mam serui domino mundi imposu
it vt ipse panis esuriret. et fons vite
sitiret. virtus infirmaretur. omni
potens vita moreretur. Que denique
maior misericordia quam propter nos
creari creatorem. seruire dominato
rem. vendi redemptorem. humilia
ri exaltatorem. occidi viuificatorem.
Hec erat illa magna misericordia
domini quam sanctus vir explicare non
poterat sed facile se per eam crede
bat absolui per quam humanum
genus iam tunc cognoscebat pos
se liberari. Sequitur [Et secundum mul
titudinem miseracionum tuarum]

Glosa deus misericors est
ex natura. et misera
tor in effe
ctu.

Nicola Imploran
do miseraci
onum multitudinem ostendit sue
culpe multiplicitatem dicens

Jero Confugio ad miseracones
tuas et grauibus vulneri
bus tiriacam remissionis infundas vn
de subditur [dele iniqui
tatem meam]

Cassi.

Peccatur ergo in omnibus delictis
suis pietatis multitudinem vt illa
mereretur euadere que diuersis tem
poribus se meminerit perpetrasse
Prudentissime autem delicti nullum
volebat remanere vestigium quia
ille solus in libro vite conscribitur
cuius omnia peccata delentur. **Chri
sost. super eundem psalmum.** Sed
dyabolus penitentis fiduciam in
tanta miseracionum domini multitu
dine fixam obscurare nitens. hu
iusmodi suggestionibus eum pul
sat dicens. Omnem iuuentutem tu
am omnem vitam tuam perdidisti. an
te eras in theatro cum amicis. in
chorea cum sodalibus. in lupana
ri cum meretricibus. Deinde rapu
isti. auaricie studuisti. periurasti
blasphemasti. Quid tibi iam spes
salutis est. periisti. fruere ergo iam
vel presentis vite voluptatibus. du
cito cor tuum in leticia. Hec dyabo
li verba sunt. ista inimici consilia.
Sed mea verba sunt contraria. si
lapsus es poteris surgere. periisti po
teris saluari. fornicatus es si pote
ris te continere. ad spectacula prue
bas. sed poteris reuocare pedem.
vbique enim in vtraque parte liberum habes
arbitrium. tantum vel parua inci
piat esse conuersio tua. paululum
penitere. redi ad conscientiam tuam.
et funde lacrimas. considera temet
ipsum. propone ante oculos tuos
iudicii diem. et paradisi delicias que
preparantur sanctis. Peccasti pe
nitere et confitere dum adhuc vi
uis et in ipso lectulo positus eciam
si dici potest exanimans. penitere

etiam de hoc mundo exiens: vt de
hac compede libereris. non impe
ditur temporis angustia misericor
dia domini. Quomodo inquit et
qualiter. mille criminibus obnoxi
us nō possum in nouissimo die pe
nitere. Potes et valde carissime.
In exitu tuo deum cogita. testamē
tum relinque pauperibus. tu illic
vadis et opera tua maneant. No
lo mihi dicas Vnde nosse potero si
qualemcumque veniam habeo vbi
misericordia dei imploratur. Que
stio non expetitur. Misericordia
dei inestimabilis fine fine est que
comprehendi non potest superās
omnem sensum. Quid enim est pec
catum ad domini misericordiam.
Tela aranee que vento flante nus
quam comparet. Hec dico non vt ne
gligētiores vos faciā karissimi sed vt ad
fidem vos salutaris expectationis
adducam Sequitur Amplius
Hugo id est multum Transla
tio enim romana habet vs
quequaque id est a pena et culpa
lava me ab iniquitate mea quam
commisi in proximum et a pecca
to meo munda me quod i meipō
contraxi per voluptatem carnis
mee **Jeronimus**. Ac si
dicat
Tu potes mihi plus remittere quam
ego te intelligam rogare. Conse
quenter penitens inducit persuasi
onem ad impetrandam dictam re
missionem dicens Quoniam in
iquitatem meam ego cognosco.
Cassiodorus. Illi pro
bantur

cognoscere peccata sua qui ea vide
tur propria execratione damnare
Perfecta enim penitentia est futu
ra cauere. et preterita lugere.
Hugo Et quia ex cognitione
iniquitatis mee puni
or. Idcirco peccatum meum con
tra me est semper in consciencia
remor
dente. **Cassiodorus**.
Juste ergo petebat absolui qui iā
hic formam illam visus est sibi fe
cisse futuri iudicij. Hic ergo qua
si iam in futuro iudicio constitutus
delictorum suorum aspectus terr
rimos per
timescit **Chrisostomus**
Si ergo tu memor sis peccati tui:
deus non erit memor. Vnde ipse ait
Ego sum inquit dominus qui deleo
iniquitates tuas. Tu vero memor
esto earum. Vt quid ego memor
sum. vt gratior inquit sit miseicor
dia mea. vt sentias et cognoscas
quid tibi concesserim Sancti enim
virtutes suas non meminerunt:
sed peccatorum suorum memori
am in publicum reuocabant. Tu
ergo bonum si quod operaris abs
conde et peccatum tuum confitere
quia peccare nō erubuisti: nec eru
bescas confiteri. habeto codicem cō
scientiam tuam. et scribe peccata
quotidiana. Et quia per diem te
occupat iniunctum tibi negociū:
confabulacio amicorum: domesti
corum necessitas filiorum cura: et
vxoris solicitudo et malicie timor
et mille cause circumdederunt te Id
circo cum in lectulum tuum vene

tis vt sopori membra concedas a
nemo tibi molestus est. nemo te
pulsat: antequam veniat tibi somn⁹
Aperi codicem conscientiam tuam
reminiscere peccata tua. Si quid in
verbo in facto in cogitatione pecca
sti. Hoc enim dicit in quarto psal
mo. Que dicitis in cordib⁹ vestris
et in cubilibus vestris compungi
mini. Dicito anime tue in corde tuo
Vbi et quomodo o anima expen
dimus diem. Quid boni fecimus
aut quid mali operati sumus. Si
quid boni fecisti: gratias age deo.
Si vero quid mali: decetero non fa
cias. et reminiscere peccatorum tu
orum. effunde lacrimas et poteris
in lectulo tuo ea delere. Propone ti
bi timorem gehenne. iudiciu͡z ter
ribile facito tibimetipsi. et prepa
ra ad confessionem cogitatum tu
um vt nō in futuro die peccata tua
recordentur. Si sic contra te pecca
tum tuum est semper: certe veniaz
consequeris

Nicolaus

Tibi so
li peccaui scilicet tanquam iudici a pu
nire potenti. Peccauerat enim con
tra Vriam occasione adulterij et
homicidij: tamen quia erat rex nō
habebat iudicem superiorem qui
posset eum punire nisi deum Vnde
beatus Isidorus in libro de summo
bono ait. Facta subditorum iudi
cantur a nobis. nostra autem de⁹
iudicat

Hugo

Et malu͡z com
missum in proxi
mum coram te feci. id est te pre
sente a vidente quiubique es et om
nia nosti. Cassiodorus. Argu
it igitur dementiam suam qui nō
expauit tanto iudice presente pec
care te

Hugo

Et quoniaz coram te
peccaui: oro vt mun
des me vt iustificeris id est vt iu
stus et verax inueniaris in sermo
nibus tuis quibus promisisti ve
niam peccatoribus penitentibus
dicens Ezechielis. xviij. Quacunqz
hora ingemuerit peccator omniu͡z
iniquitatum eius non recordabor
amplius a vincas id est superes
omnes alios in iusticia cum iudi
caris id est cum mihi a alijs in iu
dicio compararis Vnde Job. xxv.
Nunquid iustificari potest homo
comparatus deo. Vel penitens cō
fitetur christo domini peccatu͡z su
um dicens Tibi soli peccaui qui
solus sine peccato es Idcirco tu so
lus vere potes arguere a punire
peccatores

Glos

Ille est iustus
reprehensor qui
non habet in se quod reprehenda
tur Et malum coram te feci que͡z
nullum latet secretum

Jeronimus

vt iustificeris in sermonibus tu
is Iustificatus es domine Jesu in
sermonibus cu͡z ductus pro popu
li peccatis ad mortē non est inuen
tus dolus in ore tuo et vincas cu͡z
iudicaris vicisti iudicatus cu͡z in
te nihil dignum morte princeps te
nebrarum inuenit Vicit christus
dyabolum. vicit et mortem. Vnde
Osee xiij. dicit Ero mors tua o mors
Consequenter penitens allegat
peccatum suum remissibile ex hu
mana fragilitate dicens. Ecce

cū in iniquitatib⁹ cōceptus sū]

Nicolaus. quia homo ab Adam per car-
nalem generationem in vnione a-
nime ad corpus contrahit origina-
le peccatum quod est ad peccata a-
ctualia inclinatiuum ratione fomi-
tis remanentis. etiam in illis qui
mundati sunt ab originali pecca-
to inquantum est culpa. Thomas
in compendio Nam culpa origina-
lis peccati in baptismo quantum
ad reatum damnationis purgata
adhuc remanet fomes ꝗ pronitas
peccandi quantum ad fomitē cō-
cupiscentie cum qua nos oportet
ꝗdiu viuimus pugnare.

Collector.

Vnde Apostolus ad Romanos vij
ait. Scio quia non habitat in me
hoc est in carne mea. bonum. Et in-
fra. Video aliam legē id est natu-
ram pronam ad peccatum. in mē-
bris meis repugnantem legi id ē
rationi mē-
tis mee.

Gregorius.

xi. moraliū. Hinc est ꝙ homo ple-
runqꝫ temptatur nolens: et immū-
da quedam in mēte patitur ꝗuis
ex iudicio racōnis reluctetur. quia
conceptus de immundicia ad mū-
diciā tendit. hoc conatur vincere
quod est. Quisquis autem occulte
temptationis motus atqꝫ immun-
diciam cogitatiōis euicerit: nequa-
ꝗ sibi ad suam mundiciam tribu-
at. quia de immundo conceptū se-
mine: mundum nullus facere po-
test nisi qui mundus per seipsum
solus est.

Hugo. Et licē non sit
nisi vnum originale peccatum. ta-
men dicit in iniquitatibus conce-
ptus sum. vel propter pluralita-
tem sequele scilicet miserie vel pe-
nē Vel propter pluralitatē nomi-
num originalis peccati. habet ei
xv. nomina vt colligi potest i glo-
sa ad Romanos quarto et quinto
capitulo [et in peccatis meis con-
cepit me mater mea] id est in con-
cupiscentijs libidinis. que pecca-
tum esset. nisi per bonum coniugij
excusare-
tur.

Augustinus.

Nemo nascitur nisi trahens penā
mortis ꝗ meritum pene id est pec-
catum originale ex adam. Dicta
in alio loco propheta. Nemo mun-
dus in conspectu tuo: nec infans
vnius diei super terram. Non igitē
in iniquitate concipiunt homines
et in peccatis a matribus aluntur
quia peccatum est misceri coniugi-
bus. sed quia illud quod fit: vtiqꝫ
fit de carne penali Pena enim car-
nis mors est Vnde Apostolus ait.
Corpus quidem mortuum est pro-
pter peccatum. Opus hoc castum
in coniuge non habet culpam. sed
origo peccati trahit secum debitā
penam Erat enim dominus mor-
talis sed nō de peccato suscepit pe-
nam nostram. sed soluit culpā no-
stram. Merito ergo in Adam om-
nes moriuntur. in christo autem
omnes viuifi-
cabuntur.

Cassiodor.

Sicut enim in predicto versu com-
mune delictum approbauit. quia
nemo a peccatis redderetur excep

tus Sic iterum per suam confessio
nez sibi supplicat subueniri quoni
am in confitendo peccatum verita
tem asserit **hugo** Ecce eniz
dicens veritatem di
lexisti id est in confitente. seipsuz
accusante. quia si ipe accusat: tu ex
cusas. ignoscis confitenti seipsum
tamen pu **Cassio**. Non eniz
niens. delectatur
deus penis nostris sed confessione
querit erroris sicut scriptum est No
lo mortem peccatoris sed magis vt
conuertatur et viuat Incerta et oc
culta sapientie tue manifestasti mi
hi **August**. Que incerta et que
occulta sunt. que
videlicet deus ignoscit talibus ma
gnis peccatoribus: nihil taz incer
tum tamque occultum Ad hoc incer
tum niniuite penitentiam egerunt
Postque enim Jonas propheta sen
tentiauerat dices Adhuc quadra
ginta dies et niniue subuertet. Ipsi
niniuite predicauerunt ieiunium et
vestiti sunt saccis atque penitentiaz
agentes dixerunt. Quis scit si con
uertatur et ignoscat deus et reuer
tat a furore ire sue et no peribimus.
Incertum erat cuz dicitur. quis no
uit. de incerto penitentiam egerunt
certam misericordiam meruerunt
Hoc incertum et occultum patefece
rat deus seruo tuo dauid quia cuz
ipe Nathan prophete ipsuz argu
enti respondisset Peccaui. statim au
diuit a propheta id est a spiritu dei qui
erat in propheta. Dimissum est tibi
peccatum **Nicola**. Vnde da
tuum uid conse
quenter cum fiducia petit gratie
restitutionem. Et primo petit gra
tiam iustificantem dicens Asper
ges me domine id est aspergas.
Hebrei non habent optatiuum mo
dum sed pro eo vtuntur futuro in
dicatiui ysopo et mundabor Lo
quitur de mundatione spirituali per
modum emundationis corporalis
quia emundatio leprosi et contami
nati ex tactu morticinij fiebat cuz
ysopo vt habetur in leuitico. Et in
hoc confitetur Dauid se incurrisse
lepram et mortem spiritualem La
uabis me vel laues me aqua gra
tie tue. de qua dicitur Ezechielis
xxxv. Effundam super vos aquaz
mundam et mundabimini ab om
nibus inquinamentis vestris Et
super niuem dealbabor quia deal
batio spiritualis maior est corpora
li et melior quanto spiritualia cor
poralibus **Hug** Aliter. Ysopus
preferunt est herba par
uissima petrinis locis radicitus ad
herens. tumorem pulmonis sanans
vnde signat humilitatez que in chri
sto petra radicatur. et tumorez su
perbie sanat. Dicit ergo Asperges
me domine isopo id est penitentia
humili et mundabor a peccatis
per contritionem. Lauabis me in
fonte lacrimarum per confessionem
Et super niuem dealbabor per sa
tisfactionem. Et bene dicit super ni
uem dealbabor. quia candor iusti
ficate anime omnem superat can
dorem visibilis creature Auditui
meo dabis gau **Jeron** Cum
dium et leticiam iacens

in infirmitate peccati audire meru
ero. homo: dimissa sunt tibi pecca
ta tua. Cassi. Gaudium pertinet
ad absolutionem.
leticia ad perpetua premia possiden
da. Hoc est autem audire gaudium
et leticiam quod promittitur absolu
tis Venite benedicti patris mei per
cipite regnum quod vobis paratum
est ab origine mundi. Et audita hac
voce [exultabunt ossa humiliata]
id est virtutes que fuerant prius
peccatis humiliate. Vel exultabunt
ossa hu- Nico. id est tanta erit
miliata exultatio in men
te mea que redundabit ad corpus
meum in terra humiliatum. quia ex
penitentia dauid iacuit in terra vt
habetur .ij. Regum .xij. [Auerte faciem
tuam a peccatis meis] vt non inspi
cias amplius ea ad puniendum.
[et omnes iniquitates meas dele]
[sicut delentur] Cassi. quia omnes
scripture peccatum
nostrum quasi quibusdam tabulis
scribitur cum in diuina noticia con
tinetur. Salutari autem compendio
quicquid accusari poterat deletum si
bi subuenire Nico. Et quia
nia postulabat. hoc non
potest fieri sine gratia iustificante
Ideo repetit petitionem suam iam
positam de iustificatione per gratiam
dicens. [Cor mundum crea in me
deus. Et dicit crea quia gratia iustifi
cans a deo in a- Hu. Petit natu
nima creatur ralium resti
tutionem quia per peccatum vulneratus fu
it in naturalibus et spoliatus in gra
tuitis vnde consequenter petit resti

tutionem gratia Nicol. [et spi
rituum dicens ritum re
ctum] id est recte tendentem in deum
[innoua in visceribus meis] hoc est
in corde meo quod fit per gratie resti
tutio Aug. quando se homo
nem. pronum facit ad
terrenas concupiscentias: incurua
tur cor quodammodo. cum autem
erigitur ad superna: rectum fit cor eius vt
bonus sit Hu. De rectificatio
illi deus ne spiritus dicit
Aug. Spiritus rectus est quo fit
vt anima in veritate querenda deuiare atque errare non possit.
vnde in ympno spiritussancti dicitur
Ductore sic te preuio vitemus omne
noxium. [Ne proijcias me a facie
tua Cassi. Proijcitur a facie quia
curari contemnit. Sci
ebat enim ab illius facie sanitatem
mentis et lumen sapientie venire.
et credebat se inimico tradi si a vul
tu domini iudicaretur expelli [Et spi
ritum san Hu. id est spiri
ctum tuum.] tum prophe
tie vel donum spiritussancti quo pec
catum meum cognosco: confiteor et
peniteo [ne auferas a me] per hoc
petit perseuerantiam: et presentiam
spiritussancti continuam. [Redde
mihi] Aug. [leticiam saluta
penitenti ris tui] vtique cri
sti tui quam peccando amiseram.
Hebraica littera habet. leticiam Ie
su tui. Quis enim sine illo sanari po
tuit. quia et antequam de Maria na
sceretur in principio erat verbum
Et ita sanctis patribus dispensatio
suscepte carnis futura credebatur:

sicut a nobis facta creditur. tempo
ra variata sunt: Hug [et spiri
non fides. tu princi
pali] id est gratia spiritussancti [
confirma me] ut de cetero in pecca
tum non cadam. Et cum ignoveris
mihi peccata atque gratia tua fuero
confirmatus: non ero exinde ingra
tus. quia [Docebo iniquos vias
tu Nico quasi dicat. si mihi
as] penitenti gratiam tu
am restitueris: homines iniqui ex
penitentia mea edocti penitebunt et
sequentur [vias tuas] id est man
data tua. [et impii ad te converten
tur] per pe Jeroni ut dedman
nitentiam tes a viis
pravis agentes penitentiam mise
ricordiam consequantur sicut ego
a te misericordiam consecutus sum.
Iniquitas exercetur contra proxi
mum aug Impietas dicitur a
postata e a deo videli
cet unum deum non coluisse: quem
colebat dimisisse. Acsi dicat. Ita
plenus es adipe misericordie ut a te
conversis non solum quibuslibet
peccatoribus sed etiam impiis non
sit despe hugo Et quia pessima
randum servitus est sibi
di peccatis. et precipue peccatis car
nalibus que magis notabilia sunt
in predicatione Ideo precatur di
cens] Libera me de sanguinibus
] id est de peccatis carnalibus
aug9 Ad ipsa peccata respici
ens Apostolus que veni
unt de corruptione carnis et sangui
nis ait Caro et sanguis regnum dei
non possidebunt. Attendens ergo
multas iniquitates suas et eas re
tribuens corruptioni carnis et san
guinis Libera inquit me de sangui
nibus. Omnes novimus latine non
dici sanguines nec sanguina. tamen
quia grecus posuit in plurali nume
ro. eo quod hoc invenit in prima lin
gua hebraica. Ideo maluit potius
interpres minus latine aliquid di
ce Cass quam in veritate posita dis
re crepare. Nam si diceret
a sanguine: unum forsitan peccatum
videretur ostendere. sed cum plura
lem numerum ponit: multa esse si
ne dubio confitetur. [deus deus sa
lutis mee] significat dominum salvato
rem per quem pie credentibus da
tur salus Addidit etiam [et exulta
bit] id est cum exultatione lauda
bit [lingua mea iusticiam tuam]
id est si me liberaveris de peccatis
meis tunc lingua mea iuste lauda
bit te propter illud quod in preterito
psalmo dictum est. Peccatori au
tem dixit deus. quare tu enarras iu
sticias meas. Absolutus enim re
cte potuit loqui unde peccatorem di
vina lex suspendit. Illud preterea
videtur afferre nonnullis aliquam
questionem. Quare post absolutionem
delicti dixerit. Laudabo iusticiam
tuam: et non magis quod aptum
erat posuit pietatem vel misericor
diam tuam. Sed si causam profun
da ratione consideres iusticie divi
ne fuit ut audiret se clamantem. par
ceret supplicanti. susciperet confiten
tem hugo Misericordie enim
dei est quod dominus
primo infundit gratiam peniten

tie. Justicie autem est q parcit iā
penitenti eo q promisit. et hanc di
cit se velle exultādo laudare [Do
mine labia mea aperies] et apias
dando mihi **Nicolaus** He
gratiam.
brei enim non habent optatiuum
modum. sed pro eo vtuntur futu
ro indicatiui vt dictum est supra [
et os meum] quod clausum erat p
peccatum [an **Hugo** laudem
nunciabit. tuam] q
curatus sum. qua peccans non de
relictus sum. qua vt securus esse3
munda **Nicolaus** Petit
tus sum ergo
restitutionem gratie quia illi soli
qui sunt i gratia possunt debite co
ram deo os aperire ad ipsu3 laudā
dum. quia nō est speciosa laus in
ore peccatoris **Hu.** Ideirco em̄
ecclesiasti. xv. laudes tibi
offera3. quia non vis amodo sacri
ficiu3 pecudū. vnde subdit. [Quo
niam si voluisses sacrificium] pecu
dum [dedissem] id est obtulissem
sicut eo tempore p expiatione pec
cati dabatur. Sed ego videns i spi
ritu tempus in quo ista cessabūt:
scio q nō vis amodo ex illo tempo
re sacrificium pecudum. vnde sub
ditur [vtiq3 holocaustis non dele
ctaberis] Alia littera habet holo
caustū non tibi placet. quia si pec
cat homo non ideo est bos punien
dus sed homo. Et quia remissio pec
cati acquiritur ex contritione suffi
cienti Ideo subditur [Sacrificiū
] acceptum [deo] est [spiritus con
tribulatus] id est cum corpore tri

bulatus et vexatus per penitentiā.
vt spiritus dolore: et corpus labore
afficiatur **Cassio.** Ex hoc enim sa
crificio nō san
guis egreditur: sed lacrimaru3 flu
enta decurrunt. Sequitur etiam
huius sententie indubitata promis
sio cum dicitur [Cor contritum et
humiliatum deus non despicies]
Contritum dicit penitentie labori
bus vehementer afflictum. Humi
liatum vero scilicet vt quod ante fu
erat elatione superbum fieret pia
confessione **Jeronimus**
deuotum.
Multi enim habent cor contritum
sed non habent humiliatu3. quia
plangunt quod fecerūt. et postea
ad ipsum reuerti desiderant quod
antea fecerunt: et de preteritis no
lunt pe **Cassiodorus.**
nitere
Perquirendu3 sane videtur q fre
quenter in diuinis scripturis pro
intelligentia cor ponatur. Dicit em̄
in euangelio De corde exeunt cogi
tationes male. Et Petrus aposto
lus symoni ait Cor enim tuum nō
est rectum coram deo. Ysaias q3
testatur. Induratum est cor popu
li huius. Et in quarto psalmo. Vs
q3quo graui corde. Hic quoq3 su
perius dixit Cor mundum crea in
me deus. vt cunctis indubitanter
appareat ibi esse cogitationum no
strarum fontem vnde bonum ma
lumq3 venire tractatum est. Con
sequenter supplicat vt quoniā sy
nagoga posita sb lege peccauit: p
gratiam christi succedēs syon hec

est ecclesia catholica firmetur di
cens **Nicola** [Benigne fac
domine in bona
voluntate tua] id est secundum dulcorem
misericordie **Hugo** id est ec
tue [syon] clesie ca
tholice que deum speculatur per fi
dem et spem. Nam syon speculatio
interpretatur. [vt edificentur mu
ri ierusalem] id est sacramenta ec
de **Jeroni** que sunt muniti
sie ones fidei quam in
ecclesia positi in te collocamus.

Glosa Et cum tu domine mi
sericors construxeris
ecclesiam [tunc acceptabis sacrifi
cium in **Jeroni** id est confes
sticie.] siones ex ore
peccatoris [oblationes] id est lau
dationes [et holocausta] quia fide
les se totos **Hugo** Illi se to
offerent. tos offe
runt deo in holocaustum qui abne
gantes semetipsos christum nu
dum nudi se **Cassiodor.**
quuntur

Oblationes igitur et olocausta iam
ad fideles pertinent christianos qui
erant post aduentum domini cre
dituri signantes immolanda corda ho
minum viuentium: non membra
pecudum mortuarum. Illa redige
bantur potius in fauillis: ista tem
poraliter animas tribulationibus
eruendo ad amena paradisi gau
dia eterna perducunt." Sequitur
[Tunc] quando ecclesia catholi
ca fuerit domini passione constru
cta fi. **Jeronimus** [Imp
deles nent su

per altare tuum] quod est fides. quia
quicquid offers: per fidem offer
re debes [vitulos] laudis vel cogi
tationis Vnde Osee vltimo. Redde
mus vitulos labiorum nostrorum.
Augusti Vel vitulos id est
innocentiam noue
vi **Cassiod** Illos enim vitu
te los debemus ad
uertere qui animas suas in hostiam
suauitatis sacris altaribus obtule
runt. **Hugo** Ad litteram
enim muri Ihe
rusalem pluries edificati sunt atque
destructi. Vnde sciendum quod pri
mo edificati fuerunt per Salomo
nem qui clausit Jerusalem tripli
ci muro vt habetur tercij Regum. ter
tio Hos autem destruxit Joas vt habe
tur .ij. pali. xxv. Secundo edificati
sunt per Oziam vt habetur .iiij. Re.
xv. et postea destructi per Nabuzar
dan. sicut habetur in fine Re. Ter
cio reedificati sunt per Neemiam
et destructi sunt postea ab Anthi
ocho rege syrie sic habetur in macha
beorum primo Quarto Judas ma
chabeus reedificauit eos vt habetur
primi mach. tertio. Quinto reedifi
cauerunt eos reges Judee alienigene
quos postea Adrianus equestris
penitus **Cassiodorus**
destruxit

Dulcissimus nimis emanauit psal
mus iste de amaro compunctionis
fonte descendens. Sed quid lacri
marum israhelitica populum tunc
profudisse credamus: vbi tanta
afflictione plangebat princeps.
Quis enim illo flente non fleret.

Quis illo dolente non gemeret? quando proiecto dyademate rex cinerem gestabat in capite: canus cinere non etate. Noluit enim se videri forinsecus ornatum: qui se intus nouerat esse fedissimum. Hinc est quod dum in hoc libro septem psalmi penitentium esse doceantur: ecclesiarum vsu receptum est: vt quotiens peccatorum venia petitur: per istum magis domino supplicetur. Nec inmerito quoniam in nullo psalmorum qui penitentibus maxime necessarius est tanta virtutis humilitas inuenitur vt rex potens et in prophetali culmine constitutus tanquam extremus hominum sua festinauerat peccata deflere. Deinde quia post absolutionis promissionem tanta se constrinxit necessitate lacrimarum quasi ei minime fuisset ignotum. Non enim hic vt in ceteris penitentialibus psalmis aliquid difficile dicitur quale est illud quod in sexto psalmo dicitur. Lauabo per singulas noctes etc. Nec illud quod in xxxi. psalmo dicitur Grauata est super me manus tua: conuersus sum in erumna mea dum configitur spina. Non illud. quod in xxxvij. psalmo ait Computruerunt et corrupte sunt cycatrices mee a facie insipientie mee. Nec illud quod in centesimoprimo psalmo dicitur. quia cinerem tanquam panem manducabam et poculum meum cum fletu miscebam. Non illud quod in centesimouicesimonono psalmo dicitur De profundis clamaui ad te domine. Sed dauid rex et propheta correptus et peccati sui agnitione perterritus: petit a clementissimo iudice vt per misericordiam ipsius ablutus sordibus omnium peccatorum reddatur omnino mundissimus. Quoniam vero propheta dauid preuidebat sequentes populos per istum psalmum copiosissime penitentie remedia petituros merito sancta mater ecclesia elegit hunc psalmum frequenti meditatione a fidelibus in orationibus suis iterari. Huius autem psalmi numerus non vacat a misterio. pertinet enim ad annum iubileum qui apud hebreos contractus veteres obligationesque soluebat. quem in leuitico dominus annum remissionis vniuersos habitatores terre vocare precepit. Sic et psalmus iste calculo quinquageno constitutus si corde puro dicatur delicta dissoluit. cirographum nostre obligationis euacuat. et nos a debitis peccatorum tanquam remissionis annus prestante domino reddit purissimos

Jeronimus

Nos igitur domine Jesu christe famuli tui supplices deprecamur vt pietatis consilio magnis facinoribus nostris immensam misericordiam largiaris. atque per contritionem cordis humiliati mactando vicia: iugulando delicta: dignum tibi et acceptabile de nobis prepares holocaustum. Qui cum patre et spiritusancto viuis et regnas deus per omnia secula seculorum Amen

Psalmus .li.

Quid glori aris i mali cia qui po

Titulus In finez. Intellect⁹ dauid
cū venit doech ydume⁹ ⁊ annunci
auit Sauli ⁊ dixit ei. venit dauid i
domū abi **Nico** de hac annū
melech ciacōne habe
tur .i. Re. xxij. q̄ cū saul turbat⁹ de
hoc q̄ dauid euasisset man⁹ ei⁹ cō
quereret̄ de seruis suis tanq̄ fauto
rib⁹ dauid. Iste doech dixit Sauli
q̄ viderat dd in domo abimelech
sacerdotis. ⁊ q̄ dederat ei panes ⁊
gladiū golie. adiungēs falsū sicut
modus est detractorū. s. q̄ Abime
lech ↄsuluisset p dd deū. ꝓpter qd
saul iratus iussit sacerdotes vxores
⁊ paruulos coꝝ interfici ⁊ ciuitatē
coꝝ destrui. Cuius iussionis doech
cū suis satellitib⁹ fuit executor vt
ibidem **Jero** Per saul mors in
legit̄ telligit̄. p dd vita.
Quid ē q̄ saul psequit̄ dd. nisi q̄
ab initio seculi sp mors psequit̄ vi
tam nr̄am. q̄ q̄ ista p̄ntia amant:
psequunt̄ sanctā ecclesiā ⁊ illos q̄
celestia di **Aug.** Agit̄ enim in
ligunt. h⁹ psalmo de
duobus generib⁹ hominū. vnum
laborantiū: alteꝝ int̄ quos laborat̄
vnū de t̄ra: aliud de celo cogitanti
um. Genus vō bonoꝝ aut ꝯplet:

alloquit̄ genus maloꝝ dicēns.

Quid gloriaris in malicia
Nico Quasi dicat. hec ē pes
sima gloria quia pro
pria est eorum qui peccant ex cer
ta malicia. de quibus dicitur ꝓuer
biorum .ij. Letantur cum malefece
rint et exultant in rebus pessimis
Qui potens es iniquitate. Id est
ad quid gloriaris q̄ potes opp̄me
re innocentem ⁊ proximum. Pri
mo igitur arguit ipsū de mala vo
luntate. secūdo de mala potestate.
tertio de obstinatione in malū. cū
subiun **Aug.** Tota die id
git est toto tempo
re sine lassitudine: sine interuallo:
sine pausatione. Iniusticiam cogi
tauit lin **Hug** Lingue non
gua mea est cogitare:
sed cordis. vn̄ in coniunctione isto
rum scilicet cogitauit lingua nota
tur q̄ q̄ cito cogitat. tam cito loq̄
tur sicut dicitur ecclesia. xxi. In ore
fatuorum cor illorum. Translatio
hebraica hab3 Insidias cogitauit
lingua. et hanc lingue cogitatio
nem perduxit ad actum. quia Si
cut nouacula acuta fecisti dolū.
Ecce quid faciunt sanctis mali.
Jeronimus Nouacula p
secutores in
telliguntur. Sicut ergo nouacula
quasi insensibiliter tollit capillū:
Sic persecutores dolose auferunt
sanctis bona temporalia superflua
Per capillū enim sup̄fluitas diui
ciarū intel **Aug⁹** Illi enī qui
ligit̄ adherēt cor
de deo. sic habēt ista terrena tanq̄